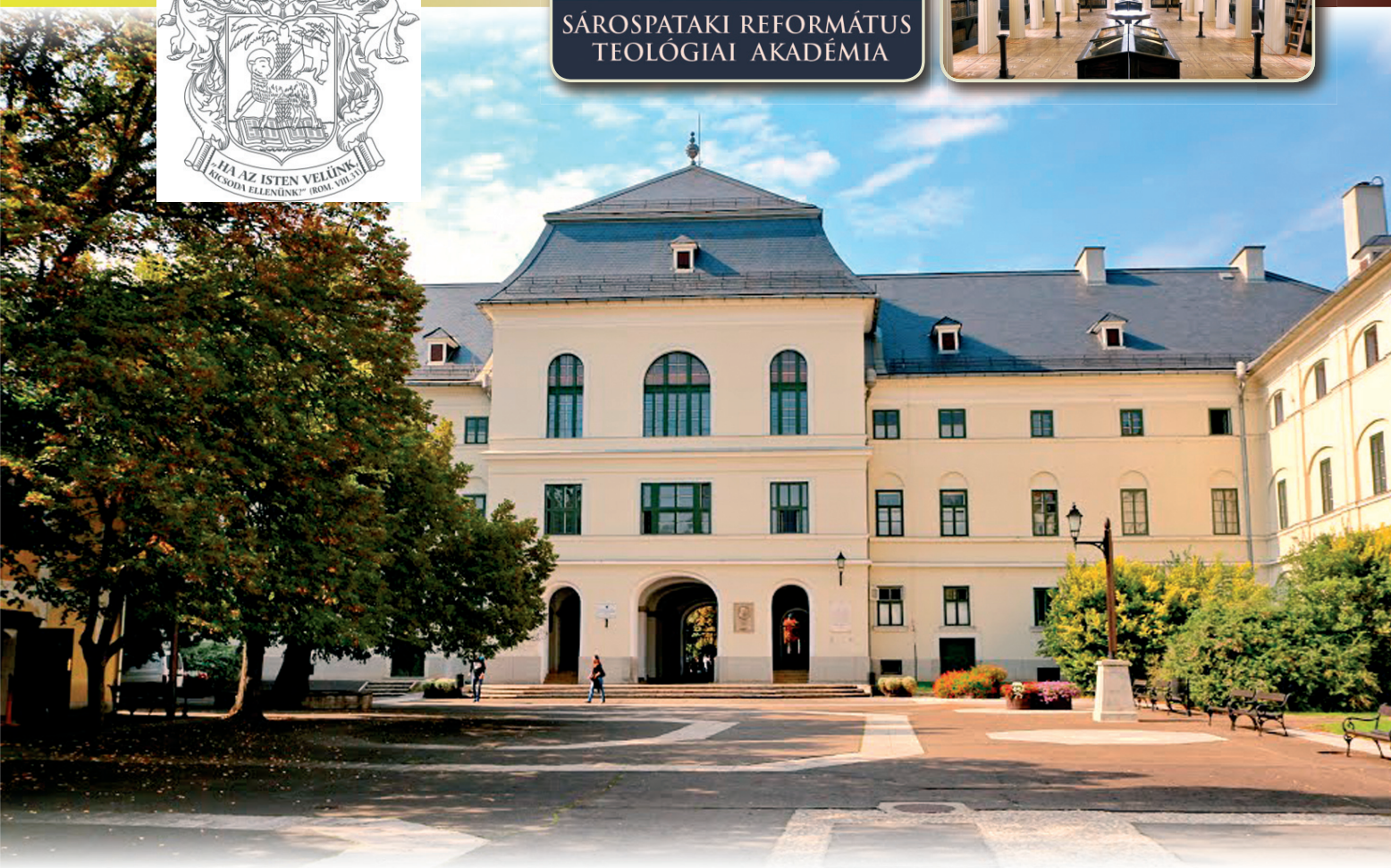

XXXVII. ÉVFOLYAM 7. SZÁM 2017.

ZeneSzó

A MAGYAR KÓRUSOK, ZENEKAROK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK
SZÖVETSÉGE - KÓTA LAPJA

REFORMÁCIÓ 500

1. Országos KARVEZETŐI Szakmai Nap

2018. február 10.

SZÉKESFEHÉRVÁR
ÖREGHEGYI KÖZÖSSÉGI HÁZ
(8000 SZÉKESFEHÉRVÁR, FISKÁLIS ÚT 93.)

Kínálatunkból:

- repertoárbővítés
- szakmai kerekasztal beszélgetés
- mini „karvezetés kurzus”
- tapasztalatcsere gyakorló karnagyok között
- kórushangképzési praktikák
- kottabörze

Bővebb információ:
<http://kota.hu/aktualis.html>

Gyakorló kórusvezető vagy?
Itt a helyed a továbbképzésen!

Kodály és a református egyházzene (Berkesi Sándor)	3–5. oldal
Hangverseny nemzeti ünnepünkön (Dr. Freund Tamás, - sz -)	6–8. oldal
Laudáció Szabó Dénes karnagy Tőkés László díjához (Berkesi Sándor)	8–9. oldal
Kodály nevében! (Köteles György)	9–10. oldal
I. Vox Iuventutis (Hraschek Katalin)	10–12. oldal
Jubilált a "LAUDATE" Kórus Sepsiszentgyörgyön (dr. Szabó Szabolcs)	12–13. oldal
Vox Mirabilis (Zemlényi Katica)	14. oldal
Megőrizni Istenképességünket (Kocsis Klára)	14–16. oldal
Kodály-programok a Bakáts Fesztven, 2017. 08. 26-27 (Köteles György)	17. oldal
NépZeneSzó 45 éves a Sükösdői Népdalkör (Dr. Fehér Anikó)	18. oldal
Nekrológ helyett... (Dr. Fehér Anikó)	19. oldal
Egy kis technika... 130. (Dr. Bruckner Adrienne)	19. oldal

Hátlap: I. ORSZÁGOS KARVEZETŐI SZAKMAI NAP - 2018. FEBRUÁR 10.

KITÜNTETÉSEK AUGUSZTUS 20. SZENT ISTVÁN KIRÁLY ÜNNEPE ALKALMÁBÓL

Szent István Rend díjat, Magyarország legmagasabb rangú kitüntetését kapta:

VÁSÁRY TAMÁS Kossuth-díjas zongoraművész

Magyar Érdemrend Középkereszt polgári tagozat kitüntetését kapott:

DUFFEK MIHÁLY zongoraművész-tanár

Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült:

BOGÁNYI TIBOR gordonkaművész, karmester

HÁMORI MÁTÉ karmester

Dr. KERESKÉSNÉ PYTEL ANNA zenepedagógus, karnagy

Sok szeretettel gratulálunk, további munkájukhoz jó egészséget kívánunk!

* * *

KINEVEZÉS a Kóruszenei Világszövetségben

Örömmel adunk hírt arról, hogy a világ regionális/földrészi szervezeteit és interkontinentális projektjeit összefogó kóruszenei szövetsége, az **International Federation for Choral Music (IFCM)** a három évenként megszervezett Kóruszenei Világszimpóziumon, Barcelonában megtartott tisztújító közgyűlésén, 2017. július 26-án MÓCZÁR GÁBORT – a KÓTA társelnökét, az Europa Cantat elnökét –, alelnökévé választotta.

Gratulálunk!

* * *

ILLÉS MIHÁLY, született 1947. május 26-án Kiskunfélegyházán, zenetanár, a Szegedi MÁV Hazánk Vegyeskar és a Szegedi Liszt Ferenc Kórus karnagya életének 70. esztendejében 2017. augusztus 29-én elhunyt. Emlékét szeretettel megőrizzük!

KODÁLY ÉS A REFORMÁTUS EGYHÁZZENE

Berkesi Sándor, Liszt-és Magyar Örökség díjas karnagy, a Károli Gáspár-díj tulajdonosa a Sárospataki Református Teológiai Akadémián 2017. szeptember 10-én tiszteletbeli professzori címet kapott. Székfoglalóját „Kodály Zoltán és a református egyházzene” címmel mondta el.

A hitvalló római katolikus Kodály Zoltán ökumenikus gondolkodását bizonyítja, hogy a XX. század magyar zenetörténetében ő indítja el a református egyházzene reneszánszát. Életművében a versmegzenésítések kiemelten fontos helyet foglalnak el. A Mester, aki a humán tudományoknak is magas szinten volt a birtokában, biztos kézzel választotta ki azokat a költeményeket, amelyek az adott korban üzenetértékűek voltak. Élete végén az utolsó vers, amelyre kórusmű megkomponálását tervezte, Adynak talán a legkoncentráltabb vallásos költeménye, Az Isten harsonája című alkotása. Ez sajnós terv maradt csupán. Mégis nekünk, mint utókornak szól a testamentum:

Parancsa ez: mindenki éljen,

Parancsa ez: mindenki örüljön!

Vizsgáljuk meg, hogy Kodály életrajzának stációi, a meghatározó élmények, hatások, hogyan érlelték az életmű kibontakozását.

A mai Szlovákiában a Kis-Kárpátok és a Vág völgye közötti medencében fekszik a nagy történelmi múlttal rendelkező város, Nagyszombat. Egyik fő ékessége a kéttornyú, gótikus Szent Miklós székesegyház, ahová a 19. század második felétől az érseki főgimnázium diákjai nagymisére jártak. A krónika feltételezése szerint 1895 táján vasárnaponként egy különös tehetséggel megáldott kisdíák nem a társaival együtt ült le a földszinten, hanem fellopakodott a karzatra, hogy meglesse az orgonistát a kántori szolgálata közben. A karzatérben szétnézve tört hangszerdarabokat, gyűrött kottákat talált a földön. Lehajolt értük, felvette, és eltűnődött, vajon milyen lehetett ott hajdan a zenei élet. Megpróbálta elképzelni hogyan szólhattak korábban ezek a tört hangszerek; milyen lehetett az az egykori zenekultúra, amelynek csupán töredékes relikviái maradtak meg. És vajon feltámasztható-e, életre kelthető-e, hogy újra diadalmasan zengve betöltse az országot? Lesz-e aki megfogalmazza, lesz-e aki befogadja, lesz-e valaha újra egy erősebb, egészségesebb és teljesebb nép, amely élni tud a zene semmi mással nem pótolható áldásaival?

Nagyszombatban a gimnazista Kodály Zoltán egy életre szóló szellemi-lelki alapozást kap. A Székesegyház gazdag kottatárát bújja, tanulmányozza a partitúrákat elméleti felkészültség nélkül, tudásszomjtól hajtva ismerkedik a zenetörténet nagy vokálszimfonikus remekműveivel. A gimnáziumban viszont olyan magasszintű humán műveltségre tesz szert, hogy saját bevallása szerint például a görög nyelv tanítására is bátran vállalkozhatott volna. Budapesten a Zeneakadémián zeneszerzésből, az ELTE-n magyar-német szakon szerez diplomát, és tagja a híres Eötvös Kollégiumnak. Doktori disszertációját már tekinthetjük tudományos munkássága első fontos állomásának. Címe: A magyar népdal strófászerkezete. Eljut Berlinbe, Párizsba, élmény számára a francia impresszi-

onista zene, első renden Debussy felfedezése. Vikár Bélától megtanulja a fonográf kezelését. Első népdalgyűjtő útjáról a felfedezés megittasult örömeivel tér haza. A Bartók Bélával való egyre érlelődő barátságáról később így vall: „... *Feltetszett előttünk egy, a népből újjászületett művelt Magyarország képe. Ennek megvalósítására rászántuk életünket.*” Kodály ifjúkori műveinek első zsengei a hivatalos kritika részéről nagyrészt ellenséges, nemegyszer gúnyos visszhangra találnak. Aztán világháború a vesztes oldalon, Tanácsköztársaság, amely alatt tagja lesz Bartókkal és Dohnányival a zenei direktóriumnak, majd TRIANON. A kommün bukása után fegyelmik, meghurcolások, a Mester zeneszerzői vénája elapad. Ebbe a lelki-szellemi vákuumba érkezik a felkérés a főváros félvesszázados egyesítésének ünnepeire. És megszületik a hitvalló római katolikus Kodály Zoltán életének főműve, a 16. századi református költő-prédikátor Kecskeméti Végh Mihály 55. zsolttárparafrázisára készült Psalmus Hungaricus. Ennek vezérdallama gyülekezeti énekeskönyvünk egyetlen Kodály-melódiaja, sőt az egyetlen 20. századi dallamszerző éneke. Nagyszerű zenei akrosztikon: az 55. genfi zsolttár első sorának hangjai, amely amúgy egy középkori gregorián, a Lauda Sion salvatorem első sorának szinte tökéletes átvétele, egyszersmind Kodály Psalmus koráljának ütemkezdő hangjaival azonos.

A művel kapcsolatban csupán egy, számomra kapitálisan fontos aspektusra szeretném felhívni a figyelmet, amelyet az elemzők sem emlegetnek. Talán Illyés Gyula Egy mondat a zsarnokságról című versének tanulsága magyarázza a mögöttünk levő évtizedek öncenzúrázó megkötöttségét. Kijózanítóan szókimondó összefoglalást találunk Prahács Margit tudós könyvtárigazgató egy 1944-ben írt cikkében: „*Kodály Zoltán elévülhetetlen dicsősége, hogy ilyen alkotásra az a nemzet mutatott példát, amely a háború legnagyobb megcsonkítottja és mártírja volt: a magyar... A kifejezésnek milyen mélyről szakadó ereje és őszintesége kellett ahhoz, hogy boldog, gazdag országok, a magyar szenvedésektől olyan távolálló népek megrendülve figyeljenek fel a Magyar Zsolttár hangjaira, és megérezzék a benne rejlő nemzeti tragédiát.*”

Valóban ez a mű sohasem születhetett volna meg az előző korszak békés, nyárspolgári, önző légköréből. Ez csak a háborús szenvedéseiből, trianoni porbasújtottságából felemelkedő magyar lélek legmélyéről szakadhatott ki, ahol minden egyéni eltűnik egy nagy közösség sorsának egységében.

A Psalmus Hungaricus nemcsak örök művészi érték, hanem a magyar nemzet egyik legnagyobb szellemi kincse is. Mert ez rázta fel a magyar lelket aláltságából, ez tanította meg újra hinni egy jobb jövőben.”

Csomasz Tóth Kálmán professzortól tudjuk, hogy Kodály Árokháty Béla ösztönzésére kezdett foglalkozni a genfi zsolttárakkal. Az 1944-ben megjelent kétkötetes Iskolai ének-

gyűjteményében, amelyet Kerényi Györggyel közösen állított össze, és amelyben célul tűzte ki egy értékorientáltan magyar, egyszerűsmind európai énekanyag kijelölését, 10 genfi zsoltárt és 12 magyar történelmi dicséretet, hungarikát ad közre. Ezzel a magyar református egyházi zene legszebb hagyományát integrálja a magyar iskola egyetemes énekrepertoárjába. Kodály mindössze hét genfi zsoltárt tartott alkalmasnak arra, hogy többszólamú feldolgozást készítsen belőlük. A galántai boldog gyermekévekre gondolva készíti el a négy füzetből álló Bicinia Hungarica sorozatát iskolai használatra. Mennyi szeretet,egyszermind nemzetnevelő koncepció fénylik ki a ciklus-hoz írt előszó mondataiból:

„GALÁNTAI NÉPISKOLA, mezítlábas pajtásaim: rátok gondolva írtam ezeket. A ti hangotok cseng felém ötven év kódén át. Hajigáló, verekedő, fészekiszedő, semmitől meg nem ijedő, talpig derek fiúk, dalos, táncos, illedelmes, jódolgó lányok: hová lettetek?

Ha minket akkor effélékre (s még egyre-másra) megtanítanak: be más életet teremthetünk volna ebben a kis országban! Így azokra marad, akik most kezdik tanulni, hogy nem sokat ér, ha magunknak dalolunk, szebb, ha ketten összedalolnak. Aztán mind többen, százan, ezren, míg megszólal a nagy Harmónia, amiben mind egyek lehetünk. Akkor mondjuk majd csak igazán: ÖRVENDJEN AZ EGÉSZ VILÁG!”

A ciklus harmadik füzetében három zsoltártételt találunk (33., 124., 126.) Az 1925-től induló, nagyon hamar kibontakozó és máig élő Éneklő Ifjúság mozgalom az egynemű karra írt 150. genfi zsoltárt kapja ajándékba. A második világháború tragikusan sötét 40-es, és az azt követő éveit vigasztalja, bátorítja a két a cappella vegyeskar, a 121. és az 50. zsoltár. A Budapest- Pozsonyi úti orgona szentelésére, Arany Sándor karnagy felkérésére készül az extatikus örömet közvetítő 114. zsoltár.

A sorozatból méretét és mondanivalóját tekintve az 50.-et érdemes kiemelni, mint a legtöbb tanulsággal szolgáló klasszikus értékű zsoltár szöveget és a hozzá készített nagyszerű megzenésítést. A kompozíció üzenetének súlyát, mélységét születésének évszáma indokolja. 1948 és az ezt követő időszak kritikus periódusa volt nemcsak a magyar, de a világtörténelemnek is. A II. világháborút követően a nagy vérvesztések után a romok eltakarítása, az országépítés időszaka következhetett. Ilyenkor nem kerülhető el az őszinte számvetés. Hogyan lehetne okulni hibáinkból? Hogyan leplezhetnénk le a rossz döntéseinket? Botlásainkból, bűneink fogságából lehet-e szabadulni? Hogy a számunkra két tragikusan vesztes világháború után végre áldás lehessen népünk jövőjén. Ezekre az égető kérdésekre adja meg a választ Kodály monumentális zsoltármotettája.

Az első versszakban az erőteljesen nagyívű, klasszikusan szép dór hangnemű genfi zsoltárdallam unisono szólal meg. Ez a kálvini puritanizmust idéző egyszerűség egyértelműen hangsúlyozza a mű nyitóképét, a világot megítélő Isten nagy fényességben való eljövételét.

A második strófa (amelyet a kopulázott vegyeskari kétszólamúság illusztrál) képekben még gazdagabb. A „megemésztő tűz”, a „nagy forgó szélvész” kifejezések, amelyek a fordító színes költői nyelvezetét dicsérik, az 1940-es éveket, a „minden népek”-et megítélő világérgést juttatják eszünkbe. A genfi dallam, és a szikár, szűkszavú ellenszólam az előadás marcato-karakterével lesz a Kodálnál oly sokszor megcsodált zenei képfestés kifejező példája.

A zsoltár harmadik versszakában Isten az „igaz Bíró” személyesen szólal meg, amely a zeneszerző számára a drámai fokozás lehetőségét kínálja. „Izráel... én neked Urad és Istened vagyok, áldozattal keveset gondolok” A kompozíció első nagyobb szakasza itt ér véget.

A folytatásban az ítéletes tónust a szelíd, mintegy kérlelő hang

váltja fel. Isten az ő népét most figyelmeztetésképpen szólítja meg: fölösleges a külsőség, semmit nem ér az üres égőáldozat. Szinte játékos derűt kölcsönöz a második fél strófának természet közeli mondata: „Hegyen, völgyön, erdőkön a vadakat, Ismerem és bírom a madarakat”. Az alt cantus firmus-a fölött a szoprán vidám és légius ellenszólama énekel.

Mi legyen hát a megoldás, a helyes cselekvés? Az ember által vágyott és kezdeményezett élő kapcsolat

az Úr Istennel. Az ötödik versszak áhítatos megfogalmazásban ezt foglalja össze: „Szükségben tőlem segítséget kérj. Én megsegítek, hogy engem dicsérj”. S ezzel szemben mi a valóság? A gonosz ember farizeus mentalitása. Az Isten szavai feddővé, indulatossá gerjednek. A képmutató felszín alatt a gyűlölködő, álszent hitetlenség mérgez: „Ám gyűlölöd és megveted Igémet”. Az utolsó „Igémet” szó egy széles melizmával szinte lángra lobban a vegyeskar mind a négy szólamában, mint a hangokban fellobbanó tisztító tűz képi üzenete.

Mi lehet az Isten Igéje megtagadásának egyenes következménye? A tolvajjal, a paráználvaló közösségvállalás, a rágalmozás, a háborúságszerzés. Ebben a strófában a faktúra és a dinamika kontrasztjai a legdrámaibbak. Az alt visszafojtott unisono-ja a lopdózó, sunyi tovajmentalitást, majd a teljes, osztott szólamú vegyeskar ítéletes fortissimója, éles disszonanciái, kromatikája a „rút társaság”-gal együtt örövendezést leplezi le.

Folyamatosan következik a hetedik strófa, amelyben a tenor cantus firmus szelíden, feddő hangon szól. A rágalmozó, felebarátot gyalázó viselkedés elnyeri méltó büntetését.

Az utolsó, befejező szakasz az ünnepélyes összefoglalás. A sokszólamú vegyeskar három oktáv dimenziójában, unisono éneklő a zsoltár dallamot, nyomatékosítva a végső mondanivalót: „Hallgassatok meg minden emberek, Kik az Istenről elfeledtek.” Az Istentől elrugaskodott ember önmagában elveszett. Az egész mű mélypontja dallami és tartalmi vonatkozásban a következő négy szótag: „mentség nélkül”, amelyek dupla időértékekben augmentáltan szólanak meg. Ezen a mélypontra az ember menthetetlen! És ekkor jön a kimenekedés reménysugara: „Az ki hálát ad, engem az becslül.” A nyolcszólamú vegyeskar szoprán fődallamát Kodály végig dúr akkordok mixturáival harmonizálja. Az utolsó ütemekből a vigasz-

taló ígéret erőt adó melegsége árad felénk. ...”*az ki jár ez úton, Nincs semmi kétség, kíséri áldásom.*”

A nagy történelmi egyéniségek maradandó értékű megszólalásai, üzenetei sokszor sorsfordító eseményekhez kötődnek. Három évvel a trianoni békediktátum után született a Psalmus Hungaricus. Három évvel a II. világháború befejezése után komponálta a Mester az 50. genfi zsoltárt. Hogy mennyire jól látta a veszélyt, bizonyította a több évtizedes diktatúra, az ateista ideológiájával, az egyházi iskolák erőszakos államosításával. Kodály az 50. zsoltárral igaz megoldást mutatott, amely bő fél évszázaddal ezelőtt is, ma is tükröt tart elénk, és mindenkori erőforrásul szolgál.

A kodályi életműben a genfi zsoltárok mellett a történelmi (elsősorban a 16. századból származó) magyar dícséretnek feldolgozásai képviselik protestáns zenei anyanyelviségünk másik legfontosabb, speciális énektípusát. Ilyen a Balassi versre írt bicínium, a „Bocsásd meg Úr Isten ifjúságomnak vétkét”, vagy a monumentális egyenmükari Pünkösödölő kezdő tétele: „A Pünkösödnek jeles napján...”, a vegyeskari „Jövel Szentlélek Úr Isten”, vagy a Szkhárosi Horváth András versére, Székel Balázs dallamára írt „Semmit ne bánkódjál”, amely ének 16. századi költészetünknek ritka gyöngyszeme. Az erre készült nem mindennapi ajándékot Nagykőrös kapta. Református Tanítóképzője a II. világháború kitörésének évében ünnepelte fennállásának 100. évfordulóját. Az intézetnek Márton Barna vezetésével nagyszerű férfikara működött. Nekik írta és dedikálta a Mester nagyszerű kompozícióját, amelynek üzenete itt is, mint oly sok más esetben 1939 nemzedékéhez szól: „Királyi nemzet vagy, noha te kicsiny vagy, az Atya Istennél, bizony te kedves vagy.”

Kodály Zoltán a Zeneakadémián nagyszerű tanítványokat nevelt, akik életművének avatott kiteljesítői lettek. A „Jézus és a kufárok” bibliai szövegre készült drámai motetta mintapéldául szolgált Gárdonyi Zoltán számára, aki a kánonoktól a kisoratóriumokig (Memento, A sareptai özveg, A tékozló fiú) készítette el a tiszta bibliai igerészek művészi zenei megfogalmazását. Ádám Jenő, az iskolai énektanítás módszertanának világsikert aratott kidolgozója, karnagyként, zeneszerzőként, a zsoltár karizmatikus, hangzó életre keltő tanítójaként, Bárdos Lajos sokoldalú, ökumenikus, polihisztor egyházzenei szakemberként, felfedező-elemző tudósként lettek a 20. század magyar zenéjének meghatározó, messze sugárzó egyéniségei. Vass Lajos 15 éve nincs köztünk; ha élne, idén ünnepelnék 80. születésnapját. Egyházzenei munkásságát még a szakma sem ismeri igazán. Ráday Pál énekeit szedi csokorba a hitvallásosan magyar hangvételű Ráday-kantátája. A debreceni Kántusnak írta a Furor bestiae (A fenevad dühöngése) című gályarab kantátáját; a bibliai szövegre komponált Kiáltó szó, a Magyar Lajos soraira írt Kőrösi Csoma Sándor üzenete című motettáit.

Ha Kodály Zoltán itt élne ma köztünk, mit tapasztalna? Hogy az iskolai énekórák száma a felére csökkent, s ezzel egyszersmind megszűnt mint tantárgy. Ugyanígy szűnnek meg, vagy lehetetlenülnek el az ének-zene tagozatos iskoláink, a zeneiskoláink. Szokolay Sándort idézem: „Fájdalommal kérdezem, a világon akadna-e még egy nemzet (saját szégyenére), amelyik Kodályt nem veszi be saját Nemzeti Alaptantervébe?” Egy amerikai énekpedagógus, aki a Kecskeméti Kodály Intézetben sajátította el a „magyar módszert”,

a közelmúltban Magyarországra visszajöve felháborodva kérdezte: hogyan hagyhattátok ezt a csodálatosan magas színvonalat eddig süllyedni? Legolvasottabb napilapunk már két éve kificamodott ötlettel állt elő. Összefoglalom: mivel a klasszikus zene alkotóereje kiapadt és az embereknek csak egy százalékát érdekli egy pedagógus-felmérés szerint, az egyetlen megoldás, rockzenét az iskolákba! Azt hiszem, nem szükséges a kommentár.

Fordítsuk meg az érmet, vegyük számba a pozitív jelenségeket is! Református iskoláinkban bevezetésre kerül az egyházi ének-zene tantárgy. Nyári kántorképző tanfolyamaink hűséges, lélekkel teli, magas színvonalon végzett munkája évről évre egyre gazdagabban termik áldásos gyümölcsöket. Miskolcot, Budapestet, Nagyváradot közlő ismerve ezeket tanúsíthatom. Talán egyszer Debrecen is sikerül felébreszteni „Cspikerózsika-álmából”. A különféle iskolatípusok egyházzenei tanszakai ökumenikus szellemben főleg elméleti alapot adnak. Református tanítóképzőink kántori tanszakain kevesen végeznek, s mivel a státusz nem nyújt egzisztenciális biztonságot, a diplomások sokszor más pálya felé orientálódnak. Felértékelődnek viszont a Református Egyházzenei Munkaközösségének (REZEM) rendezvényei, kiadványai, továbbá a tartalmas nyári táborok (pl. Vésztő), vagy az idén 50. alkalommal megrendezésre kerülő zenei hét Tahiban. A már-már követhetetlenül gazdag CD kínálat is tartalmaz értékes egyházzenei programokat (pl. Református énekek a Zeneakadémián sorozat). A Kálvin kiadónál megjelent új ifjúsági énekeskönyvet (Az Úrnak zengjen az ének) igyekeztem Kodály Zoltán szellemében megszerkeszteni. A közelmúltban beszélhetünk néhány új orgona örvenetes megszületéséről, vagy megújulásáról. Teológiáinkon, lelkészképzésünkben viszont az ének-zene oktatás feltételei (tantárgyak, óraszám) a történelmi egyházakkal összehasonlítva szegényesek; a sor végén vagyunk. Kodály hazájában egyszóval minősítve: méltatlan. Ennek hosszú távú felszámolását, megoldását látom legsürgősebb tennivalónknak.

Ma élő zeneszerzőink világszínvonalon viszik tovább a kodályi örökséget. Orbán György főleg latin szövegre írt miséi, motettái, Szokolay Sándor kánonjai, könnyebb-nehezebb (sokszor bibliai szövegre írt) kórusművei, a Lutheránia ének-zenekarának készített, az egyházi év alkalmaira komponált kantátái, Vajda János Pater noster című oratóriuma a 21. század magyar zenetörténetének maradandó értékei. Ez utóbbi tavaly nyáron hangzott el Debrecenben (tudomásom szerint azóta sem) a Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny nyitókoncertjén. Alcíme: Az elnyomott jobbágyok Miatyánkjá a földesurak ellen. A mű 18. századi ismeretlen debreceni református diákköltő versére készült. Mint az ősbemutató hallgatója úgy éreztem, megszületett századunk új Psalmus Hungaricus-a.

Szabó Dezső Bartókra és Kodályra, a „példamutató nagy ikerpárra” gondolt, amikor gyönyörű összefoglalásul mondta: „Egy mennyei jóvátételi bizottság ajándékozta őket nekünk.” Hinnünk kell, hogy a nem túl távoli jövőben maradéktalanul megvalósulhat a talán először a nagyszombati templomkarzaton a kisdíák Kodály Zoltán által megálmodott erős és egészséges Éneklő Magyarország. És ebben református egyházzeneinknek is jelentős szerep kell, hogy jusson.

Berkesi Sándor

HANGVERSENY NEMZETI ÜNNEPÜNKÖN

A Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége - KÓTA 2017. október 23-án ünnepi hangversenyt rendezett a Mátvás templomban. 1990 óta huszonhetedik alkalommal emlékeztünk az 56-os Forradalom és Szabadságharc eseményeire, tisztelegtünk hőseink előtt.

Ünnepi beszédet Dr. Freund Tamás, akadémikus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke, a Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet igazgatója mondott.

Tisztelt Ünneplő Közönség! Hölgyeim és Uraim!

Különleges, kettős hangulata van a mai ünnepségnek. A magyar nemzeti büszkeség egyik nagy mementóját ünnepeljük, az 56-os forradalom hősei előtt hajtunk fejet, ugyanakkor a magyar kultúra nagy büszkesége, állócsillaga előtt is

Ünnepi beszédet Dr. Freund Tamás akadémikus, egyetemi tanár a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke, a Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet igazgatója mondott

tiszteleghetünk, hiszen Kodály év van. Éppen 50 évvel ezelőtt hunyt el Kodály Zoltán, akinek egész élete tanúságtétel volt amellet, hogy csak népi, nemzeti gyökereinket megtartva tehetünk hozzá igazi értéket, valami eredetit az európai kultúrához. Ahogy '56 hősei megmutatták, hogy csak nemzeti identitá-

sunkat, függetlenségünket megőrizve lehetünk értékes tagjai az európai nemzetek közösségének. Ez a szabadságharc akkor elbukott, de üzenete a szívekben fennmaradt, míg 1991. június 19-én az utolsó szovjet katona is elhagyta Magyarországot, és a szabadság végleg az ölünkbe hullott. De hasonlóképpen fennmaradt-e a szívekben Kodály üzenete a magyar népi kultúra értékéről, jelentőségéről, különösen mai rohanó, globalizálódó világunkban? Többek között erre a kérdésre is keresem a választ mai ünnepi köszöntőmben. Nagy megtiszteltetés, hogy a KÓTA engem kért fel ennek megtartására, hiszen bár szakmám az agykutatás, egész életemet végigénekeltem különböző kórusokban, megtapasztalva a Kodály módszer csodáját, Kodály műveinek katarziszát, és hatását a nemzeti összetartozás tudatra, önismeretre, büszkeségre.

Hasonlóképpen a Trianon utáni sokkhoz, '56-os szabadságharcunk után is erősödött a „nemzethalál” víziója az országban. Kodály mindkét nemzeti tragédiánk idején felismerte küldetését, ami nem volt más, mint a magyar zenekultúra megteremtésén keresztül öntudatra ébreszteni, egészséges önértékelésében megerősíteni a magyarságot.

Tudta, hogy ez az előfeltétele mindennemű nemzeti cél elérésének, nemzetünk fennmaradásának. Kodály képes volt a magyarságban feltárni európaiságunkat, ami segített az elnyomás évtizedeinek túlélésében, népi kultúránk, gyökereink megőrzésében, az együttműködő szellem erejének felismerésében. A közösséggel szembeni önfeláldozás jelentőségét személyes példájával hitelesítette, amikor saját élete kockáztatásával is kiállt halálra ítélt forradalmárok mellett. Számos levelet írt a kommunista hatalmasságoknak, többek között Mécs Imre életét is megmentve.

Kodály mindig jelentős társadalmi szerepet tulajdonított a kóruséneklésnek. Idézem: „...*egyrészt igaz, hogy fejlett karéneklés csak nagy mértékben szolidáris társadalomban lehetséges, másrészt kétségtelen, hogy a karéneklés fejleszti is a társadalmi szolidaritást.*” Egy másik Kodály idézet: „*Azokban az országokban, ahol a karének virágzik, több a tevékeny szeretet.*” Ez már nagyon messze vezető gondolat, Kodály olyan hihetetlen meglátásainak egyike, melyek magyarázatát csak napjaink tudományos kutatásai tudták feltárni, s amelyeknek oktatáspolitikánkra óriási hatással kellene lennie. Az aktív részvétel a művészi alkotási folyamatban, együtt a közösségben megélt katarzissal, olyan mértékben fejleszti kreativitásunkat, hogy az egész életünkre, mindenfajta tevékenységre kihat. **Kodály megérezte, hogy belső világunknak micsoda óriási szerepe van a kreatív gondolkodó képesség kialakulásában.** Belső világunk nem más, mint érzelmeink, motivációink, és a mindezeket meghatározni képes több ezer éves kulturális örökségünk együttese. Az agykutatás legújabb eredményei szerint a tanulási és memória folyamatokat azok az agyhullámok határozzák meg, amelyeket a **belső világunk impulzusait** szállító idegpályák generálnak. Ezek a hullámok biztosítják az éppen kódolást végző idegsejtek együttműködését, szinkronitását, és csak az így összehangolt idegsejt-hálózatok képesek könnyen előhívható formában memórianyomokat tárolni. Akkor tudunk tehát hatékonyan tanulni, ha belső világunk a gerjesztett agyhullámokon keresztül elősegíti a bevésoedést, és **megkönnyíti az előhívást.** Azonban hiába vonjuk be az információteglákat belső világunk „habarcsával” – ami lehetővé tenné, hogy belőlük valami újat, eredetit építsünk -, ha ez a **belső világ szegényes és hiteltelen.** A kreatív gondolkodó képesség kialakulása szempontjából tehát **elengedhetetlen a belső világ gazdagítása,** érzelemgazdagságuk, motiváltságuk, a megismerni vágyás, az erkölcsös, pozitív gondolkodás fokozása. Ennek kulcsa pedig a művészeti nevelés, azon belül is kiemelt jelentőséggel

a **zene**. Az érzelmgazdagság fokozásához katartikus élményekre van szükség, amelyet elsősorban a zene tud biztosítani, különösen akkor, ha nem csak befogadóként, hanem az alkotó közösség aktív tagjaként rész is veszünk az értékteljesítésben. Erre érzett rá zseniálisan Kodály Zoltán, amikor a kóruskultúra, a kamaraéneklés jelentőségét felismerte, és terjesztéséért egész életében küzdött. Ezek az élmények egyben az öröm- és kielégültség-érzés olyan kimeríthetetlen

forrásai, amit nem lehet drogokkal, vagy bárminemű anyagi javak fogyasztásával tartósan kiváltani, pótolni.

A számomra legkedvesebb, már szinte vízióknak tűnő kodályi gondolat így hangzik:

„A zene rendeltetése belső világunk jobb megismerése, felvirágozása és kiteljesedése. S ahol az emberi megismerés határait érzjük, ott a zene még túlmutat rajtuk, olyan világba, melyet megismerni nem, csak sejteni lehet.”

Mintha a tudósok számára kínált volna fel receptet! Hiszen a kutató természettudós elsődleges feladata, hogy korának legmodernebb módszereit alkalmazva tolja ki a megismerés határait, amennyire csak lehet. De meg kell próbálnunk e határok mögé tekinteni, hogy a legjobb hipotéziseket állítsuk fel, és megtaláljuk a legjobb módszereket, melyekkel megismerhetjük a még ismeretlen, amelyről legfeljebb sejtéseink lehetnek. Ehhez pedig a **kodályi gazdag belső világ** elengedhetetlen, ezért vagyok hálás a sorsnak, hogy gyerekkoromtól kezdve az aktív muzsikálás nem csupán megédesítette az életemet, hanem a kutatói pályán is sikeressé tett.

Hiszek a mindennapi énekléssel kapcsolatos miniszteri kezdeményezésben is, reménykedve abban, hogy a Kodály módszer újra esélyt kap a bizonyításra. Annak igazolására, hogy a zeneileg képzett, énekelni szerető, kottaolvasó fiatalok az élet minden más területén is kreatívabbak, és boldogabbak, örömforrásaik egészségesekek, és kimeríthetetlenek. Ha a mindennapi énekléssel népi kultúránk, hagyományaink értékeit is újra felfedezzük, akkor egy további Kodály-víziót is beteljesíthetünk. Neki ugyanis nagyon fontos volt, hogy a magyar földön született művek a magyar nemzet hagyományában, érzelmevilágában, történelmében gyökerező egyedi karaktert hordozzanak. A művészi értékek, értékrend részben általános, és abszolút, **de nem nemzetközi**, hanem **nemzetek feletti**, hasonlóan a kereszténységhez. Az emberiség közös tudatának, örök értékű alkotásainak világa is nemzetek felet-

ti. Minden nép, nemzet művész-társadalmának természetes törekvése, hogy alkotásai ezt a világot gyarapítsák. Ezt a célt viszont legjobban úgy szolgálhatja, ha saját szülőföldjének jegyeit hordozzák alkotásai. Ennek egyszerű, objektív magyarázatát adja a biológiai evolúció több száz millió éves, és az emberi kultúra több ezer éves története. Ugyanis mindennemű társadalmi, kulturális vagy biológiai fejlődés motorja a **különbözőség**. A társadalmi/kulturális evolúció

Veszprém Város Vegyeskara, vezényel: Erdélyi Ágnes

esetében a **szomszédos kultúrák egymást gazdagító, de önazonosságát megőrző sokszínűsége** biztosítja a folyamatos versengésen keresztül a fejlődést. Milyen élvezettel ízlelgetjük mi is a szomszédos kultúrák egyediségét, és gyakran átérezzük, milyen jó is egy ilyen változatos nemzeti kultúrájú Európában élni. Ugyanakkor a sokszínűség fenntartásában nekünk is feladatunk van! Kodálytól és Bartóktól megtanulhattuk, hogy az Európai kultúrához nekünk is hozzá kell tennünk valamit, ami a sajátunk, ami magyar.

Feloldódva a nagy nemzetköziségben erre nem lennénk képesek! Meg kell győzni kultúrpolitikusainkat, oktatáspolitikusainkat, hogy a zenei nevelés, helyesebben a **zenével** nevelés egy kreatív, pozitív gondolkodású, testben, lélekben és nemzeti önértékelésében egészségesebb utódgeneráció létrehozásának leghatékonyabb eszköze. Ez nem csak magyar **érdek**, hanem egyben **magyar kötelesség** is az emberiség kultúrkincseinek időtlen tárháza felé. Alapvetően szükséges ahhoz, hogy a magyar zeneművészet elvégezhesse feladatát: Szólhasson hozzánk, a hazai befogadókhoz, egyedi katartikus élményekkel járuljon hozzá lelki fejlődésünkhöz, és reális nemzeti önértékelésünk visszanyeréséhez. Ugyanakkor szolgálhassa a nemzetek feletti örök értékek világának folyamatos épülését is, többek között olyan alkotásokkal, amelyeket csak mi magyarok tehetünk hozzá ehhez a közös tudathoz.

Úgy gondolom mai nemzeti ünnepünk is kiváló alkalom arra, hogy felszólaljunk a művészeti nevelés érdekében. Hogy a zeneoktatás, a zenével nevelés visszanyerhesse méltó helyét a tanítás folyamatában, hogy megalapozhassuk egy kreatívan gondolkodó, érző szívű, gazdag lelkivilágú, magyarságára büszke nemzedék felnevelését. Egy olyan nemzedékét, amelyik tisztelettel fog emlékezni '56 hőseire, és akikre ezek a hősök is büszkék lennének.

* * *

Az ünnepi hangversenyen a **Ciszterci Rend Pécsi Nagy La-**

jos Gimnázium Laudate Fiúkara és Vegyeskara – karnagy *Havasi Gábor*–, karácsonyi gregoriánt, Kodály Zoltán és Halmos László műveket énekelt.

Navratil Andrea énekművész moldvai-csángó népdalcsokrot és egy gregorián Kyrie dallam moldvai csángó asszonyoktól tanult változatát énekelte.

Veszprém Város Vegyeskara *Erdélyi Ágnes* karnagy vezetésével Kodály Zoltán: *Pange lingua* című művét adta elő.

Orgonán közreműködött *Friedler Magdolna* orgonaművész

A Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola Jubilate Leánykara következett: *De profundis* – gregorián offertorium; Kocsár Miklós-Nagy László: *Félelem, Libera me*; Tóth Péter-Dsida

Jenő: *Lángok*; Kodály Zoltán: *Könyörgés*; *Sapszon Ferenc*: *Fatimai Ave Maria* művekkel, szólót énekelt: *Pusztai Enikő*, *Fazekas Dorka*, *Vadas Hanga*. Vezényelt *Ménesi Gergely* és *Sapszon Ferenc*.

Végül a **Debreceni Református Kollégium Kántusa és a Psalterium Hungaricum Kórus** Kodály Zoltán: Az 50. és 114. Genfi zsoltárát adta elő. Orgonán közreműködött: *Sárosi Dániel*. Vezényelt: *Berkesi Sándor* és *Arany János*.

A hangversenyt támogatta az Emberi Erőforrás Minisztériuma, Emberi Erőforrás Támogatáskezelő, a Magyar Művészeti Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap.

- 52 -

LAUDÁCIÓ SZABÓ DÉNES KARNAGY TÖKÉS LÁSZLÓ DÍJÁHOZ

**Cantemus,
quia cantare bonum est-
Cantemus,
quia cantare iucundum est-
Cantemus,
quia cantare amantis est.
Cantemus,
quia cantare amantis est.**

**Csak énekelj,
mert az ének jó dolog!
Csak énekelj,
mert az ének víg dolog!
Csak énekelj,
mert az énekben szív dobog!**

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm a megjelenteket, kiemelten a Tökés László-díj ez évi kitüntetettjét, *Szabó Dénest*, Bárdos Lajos kórusművének a szerző által írt szövegével. A nyíregyházi kóruscsalád elnevezése – **CANTEMUS** – innen származik. Szabó Dénes Nyíregyházán történelmet írt. Egy olyan énekes műhelyt épített fel, amelynek csodájára járnak akik meglátogatják itthonról és a világ különböző részeiből. Különösen ha kórusait hallgatják a koncerteken, vagy a versenyeken. Mi lehet ennek a csodának a titka? Először: a XX. századi magyar zene két géniusza – *Illyés Gyulával* szólva – a „példamutató, nagy ikerpár” *Bartók* és *Kodály*, életműveikkel, akikről *Szabó Dezső* a következőket mondta: „*egy mennyei jóvátételi bizottság ajándékozta őket századunknak*”. Másodsor: az iskolai énektanításnak, a zenei nevelésnek *Kodály Zoltán* által megálmodott és kibontakoztatott rendszere, módszerében *Ádám Jenő* által kidolgozott szisztémája. Harmadsor: egy fanatikus, nagy tervek szövő, teljes erővel mindig a jobbra törekvő, fáradhatatlan, igazi pedagógus, aki addig nem nyugszik, amíg fel nem építi a mintaiskolát, amely *Kodály Zoltán* szellemében végzi messze sugárzó misszióját. Ahol a tanári kart az egymást segítő csapatmunka jellemzi, ahol a különböző korosztályok diák énekesei partnerei, társelőadói lesznek a karnagynak.

Egy ősi keleti tanítás úgy tartja, hogy a tervezésnek három dimenziója létezik. „*Ha egy évre tervezel, magot szórj, ha tízre, fát ültess, ha embert nevelsz, a jövőt az örökkévalóságot építed*”. Ezt a harmadik dimenziót valósította meg Nyíregyházán a *Kodály Zoltán* általános iskolával *Szabó Dénes*.

1947-ben Makón született református lelkészi családból. 1969-ben fuvola – szolfézs – általános iskolai ének tanári diplomát szerzett a *Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola* miskolci tagozatán. 1977 és '81 között Budapesten *Párkai István* irányításával a karvezetői kurzust végezte el. 1969-ben került Nyíregyházára, az akkori 4-es számú – később *Kodály Zoltán* nevét felvevő – ének-zenetagozatos által-

nos iskolába énektanárnak. Saját bevallása szerint – látva tanítónő édesanyjának keserves küszködését – kezdettől idegenkedett az énektanári munkától. Ő maga így vall erről egy interjújában: „*Magam nem találkoztam Kodállal, hivatalosan még a módszert sem tanultam. Véletlenül csöppentem bele és egy elképzelhetetlen világ nyílt ki előttem. Ezért önzetlenül szeretném ezt a csodát másoknak is megmutatni, hogy erőt kapjon belőle, és a maga tehetségével, a maga helyén próbálja ugyanezt megcsinálni. Hiszünk abban, hogy az éneklő ember boldog ember, és azt szeretnénk, hogy a mi példánkból tanulva mások is úgy gondolják, érdemes azért dolgozni, hogy minél több boldog embert neveljünk föl.*”

1975-ben *Szabó Dénes* megalapította a *Cantemus* gyermekkórust, majd 1986-tól a *Pro Musica* leánykórust, amelyekkel számtalan nemzetközi versenyen vettek részt sikerrel, melyet a közel harminc első díj, a különdíjak, a karnagyi díjak, nagydíjak sora és az 1996-ban megnyert *Európa Nagydíj* bizonyít. 2002-ben Dél-Koreában, Busanban a második kórusolimpián kórusommal, a *Debreceni Kántussal* magam is tanúja lehettem hatalmas sikerüknek. Hat kategóriában indultak, mindegyikben arany minősítést kaptak. Ebből négy kategóriában, mint a legmagasabb pontot megszerzők olimpiai bajnokok lettek. Ez azt jelentette, hogy a busani sportcsarnokban ezen az estén a magyar zászlót tiszteletükre négyszer vonták fel a legmagasabbra és négyszer hangzott fel a magyar himnusz. Ezen az estén kifejezetten felemelő érzés volt magyarnak lenni.

Szinte lehetetlen felsorolni a *Szabó Dénes* vezetete kórusok koncertjeit szerte a nagyvilágban, a bemutatató kóruspróbákat, kurzusokat, zsűrizéseket, rádió- és tv felvételeket, CD-ket. Művészi munkája elismeréséül megkapta egyebek mellett a *Liszt Ferenc*-, a *Bartók Béla-Pásztory Ditta*-, a *Kossuth*- és a *Magyar Örökség*-díjakat.

Valahányszor hallhattam *Szabó Dénes* kórusait koncerteken, elgyönyörködtem, megcsodálva rendkívüli kisugárzásukat. Amikor fehér koncertruhá-

ban vonulnak fel a színpadra, mintha Donatello énekes angyalai elevenednének meg. Ilyenkor magam is karnagy lévén elgondolkodom, ezek az énekes leánygyermek mekkora életre szóló érzelmi-lelki-művészi muníciót kapnak az iskolától és a kórustól. Ha csupán Bartókon, Kodályon és a magyar népzene szocializálódnának – márpedig mennyi minden egyebet énekelnek még -, mi mindent tanulhatnak meg a leghitelesebb „tisza forrásból”. Az önfeledt játékot, a bájos tréfát, a néphumort, a felszabadult örömet, az Uristen teremtett világának, a természetnek a tiszteletét, az önmagát kijelentő Jézus megismerését, a népi imádság őszinteségét, a magyar táj szépségét, történelmünk tanulságait, a tiszta szerelmet, a hűséget, párválasztásnál az egészségesen tiszta néplélek jótanácsait, a magány elviselését, a szülői szeretetet, az igaz hazaszeretetet. Meg vagyok győződve, hogy ezek a gyerekek, mint majdani édesanyák mindezt továbbadják gyermekeiknek, unokáiknak.

Statisztikák egyértelműen bizonyítják, hogy az ének-zene tagozatos iskolák közismereti tantárgyaik átlagai magasabbak a normál típusúakhoz képest. A mindennapos énekórák nemhogy elvonnának, hozzáadnak az eredményhez, nem beszélve a lelki – érzelmi élményekről. Érthetetlen, hogy Kodály hazájában a Hivatal miért csak a mindennapos testnevelést preferálja. Az ép testben az ép lélek gondozása miért nem fontos? Iskolarendszerünkben az ének tantárgy miért van méltatlanul hátrányos helyzetben?

A Cantemus kóruscsalád egyre növekvő fájának lombkoronája évről évre láthatóan dúsul, a magvetés gazdagon termi gyümölcsseit. Az egykori énekesek közül a legjobbak diplomát szerezvén szerte az országban énektanárként, karnagyként viszik tovább a missziót. Komolyan veszik Kodály testamentumát: „A tűznek nem szabad kialudnia!” A helybeliek pedig együtt maradván 1998-ban megalakították a Cantemus vegyeskart, amely immár a Liszt Ferenc-díjas Szabó Soma vezetésével az ország egyik legszínvonalasabb kórusaként működik.

A Tőkés László Alapítvány itt Kisvárdán a rend-

szerváltással egy időben született. Eredeti célja volt, hogy akkor az üldözött lelkipásztor védelmére keljen a nyilvánosság segítségével. A kuratóriumot rangos, hiteles személyiségek alkotják kezdettől fogva. Javaslatukra évenként egy-egy kiemelkedő teljesítményt nyújtó személy kapja meg a Tőkés László-díjat. S vele az elköteleződést: legyen a díj névadójának történelmi tette, a félelmet nem ismerő bátor helytállás követendő példa. „Hosszan tartó szembenézés oroszlánt is meghátráltat!” –tanultuk Illyés Gyulától. 1989 adventjében a temesvári lelkipásztor családjával bizonyította ennek igazát. A szikra lánggra lobbant és elűzte a zsarnokot.

Hogyan kötődik Debrecen az 1989-es temesvári eseményekhez? Annak az évnek novemberében tartottuk kórusomnak az akkor 250 éves Kollégiumi Kántusnak jubileumi koncertjét, amelyet interjúkkal kiegészítve rögzített a Kossuth-rádió. Az összeállítás karácsony első ünnepén került adásba. Ültünk szorongva a rádió mellett, a karácsonyfán égtek a fények, a határ túloldalán már ropogtak a fegyverek. Bennünk az aggodás, vajon mi lehet Tőkés László családjával? Ezen közben zeng az éter hullámain keresztül bátorító üzenetünk, Birtalan Józsefnek az évfordulóra nekünk írt és dedikált kórusműve Reményik Sándor versére: „*Ne hagyjátok a templomot, a templomot s az iskolát!*” S aztán az éjféli hírek első szavai: a népharag elsöpörte a diktátort. Ezekben a pillanatokban megszentelődtek Kodály Psalmus Hungaricusának mondatai:

**„Igaz vagy, Uram ítéletedben
A vérszopókat ő idejükben
Te meg nem áldod szerencsédükben
Hosszú életük nem léssen a Földön!”**

Tőkés László Nagyváradon is történelmet írt, létrehozta a Partiumi Keresztény Egyetemet, mint az erdélyi magyar értelmiség utánpótlását biztosító szellemi műhelyt. Illesse tisztelet mindazokat, akik felfedezvén, hogy ezeréves múltunkban hatalmas kincstár kulcsának őrizői vagyunk, életüket a jövőépítésnek szentelik. Végezetül mai kitüntettünknek a Kossuth-díjas Szabó Dénesnek, a Nemzet Művészeinek, a Magyar Művészeti Akadémia tagjának kerek hetvenedik születésnapjának évében megköszönve Kodály Zoltán szellemében végzett iskolaépítő misszióját, azt kívánom, hogy a Tőkés László-díj adjon erőt, bátorítást, kitartást további nemzedékeket nevelő példamutató munkálkodásához. Éltesse, szeresse Isten sokáig! Jókívánságaimat Arany János szavaival foglalom össze: „*Nép, mely dicsőt, s magasztost így magasztal, van élni abban hit, jog és erő!*”

Berkesi Sándor
Liszt Ferenc-díjas karnagy

KODÁLY NEVÉBEN!

A Kodály Vonósnégyes, tíz kórus, húsz iskola bemutatkozása

Az idei kettős Kodály-évforduló, mint minden kiemelt évforduló alkalom a számvetésre – hogyan gondolkodunk nagyjaink életművéről, miként bánunk mindazzal, amit reánk bízott. Amikor pedig szembenézünk önmagunkkal, tanulságos elövenni egy-egy régebbi fényképünket, mit és milyen irányban változtunk, ráismerünk-e mai tükörképünkben régebbi önmagunkra?

Ide s tova tízéves Kodály-tükörképünk az a 31, illetve 33 intézménynek a bemutatkozását tartalmazó kötet, amely „**Kodály Zoltán nevét viselő kórusok és iskolák**” címmel 2008-ban jelent meg *Márkusné Natter-Nád Klára* szerkesztésében, a Magyar Kodály Társaság Hí-

rei különszámaként. Mint Szőnyi Erzsébet írja a kiadvány előszavában, a kötet mintegy fél évszázad tükrének felmutatásával a kodályi eszmék gyakorlati megvalósulását tekinti át, egy olyan időszakban, amely egyben „a magyar zenei közművelődés egyik legtermékenyebb korszaka”.

Melyik fél évszázad? Az „időszámítás” kezdetül megjelölhetjük az 1948-as esztendő is, tehát a kötet megjelenésétől hatvan évet is visszaszámolha-

tunk, amikor Kodály Zoltán először adta hozzájárulását, hogy énekkar felvegye a nevét. (A zeneszerző 1948. május 7-én kelt és a hajdúszováti énekkarnak címzett levelét fakszimilében olvashatjuk a kötet 9. oldalán.) De visszamehetünk az előző századforduló vagy akár a kiegyezés időszakába, abba a korszakba, amely a magyar zeneoktatás és műkedvelés széleskörű kibontakozását hozta és amelybe nem egy utóbb Kodály nevét felvett intézmény gyökerei nyúlnak. Így tekintve 150 év zenei művelődésébe pillantást a kötet.

Lássunk néhány évszámot! 1875: a Budapesti Randler Intézet alapítása, óvodával, elemivel, majd polgárral és tanítóképzővel is, amely anyaintézménye lett Andor Ilona kórusának (közvetve pedig a mai Andor Ilona Baráti Társaság Kodály Kórusának). 1887: a Hajdúszováti Református Dalárda megalakulása, 1888: a Kecskeméti Polgári Dalköré (mely a helyi Kodály Vegyeskar elődje), 1903: Az Egyesült Villamossági Rt. (a későbbi Tungstram) Dal és Önképző Egyletéé, 1922: a Szolnoki Iparos Dalköré – lám, milyen hosszú a kötetben szereplő tízből öt, később híressé – netán világhíressé – lett „Kodály kórus” előtörténete.

Az iskolák között is akad évszázados: a Debreceni Kodály Szakiskola jogelődje az 1861-ben polgári kezdeményezésként megalakult Debreceni Zenede. Az első, falusi zenei általános iskola Dunapatajon létesült, elődje az a református egyházi kezdeményezésre (de állami keretek között) 1926-ban felállított polgári iskola, amelyben már a harmincas évektől a Kodály-pedagógia korai apostolai működtek. A Komlói Iskola kórusának kezdetei is a húszas évekbe nyúlnak vissza. Azután több iskolai kórus elmondhatja magáról: már a kezdeteknél csatlakozott az Éneklő Ifjúság mozgalomhoz. Kaposvár 1938., Dunapataj 1940.

Ennyi mindent tanulhatunk e könyvből csupán az 1945 előtti időkről. A II. világháború utáni évek újrakezdése a Kodály-ügynek új lendületet adott és iránta új elköteleződéseket teremtett. Lendület és elköteleződés helyi történetei bontakoznak ki a könyv lapjain, ez fejeződik ki az énekkarok és különféle típusú oktatási intézmények névválasztásában – utóbbiak között ének-zenei általános iskolákat és gimnáziumokat, zeneiskolákat és zeneművészeti

szakközépiskolákat, budapestieket és vidékieket, városiakat és községeket egyaránt találunk. Bizonyára nem sértő a többiekre nézve, ha két különleges intézményt külön is említünk: a Kodály-pedagógia nemzetközi képviselőjét szolgáló Kecskeméti Kodály Intézetet (megnyílt 1975-ben) és a Magyar Kórusiskolát (1988). – Bepillantást nyerhetünk a kórusok repertoárjába, hazai és nemzetközi eredményeibe, az iskolák életébe és pedagógiájába – néptáncról a hangszeroktatásig –, művészi tevékenységébe – népdalversenyektől Szőnyi Erzsébet A didergő királyáig (Salgótarján, dátum nélkül, 102. o.) –, Kodály-emlékekbe. Képet alkothatunk jeles karnagyokról és tanárokról, még-hozzá nemcsak átvitt értelemben, a szövegek olvastán, hanem a szó szoros értelmében, a kiadvány gazdag fotóanyagának segítségével.

Az itt bemutatott, soknemzedékes Kodály-család legfiatalabb tagja a Mester nevét 1998-ban felvett szobi zeneiskola. Vajon a kötet megjelenése, 2008 óta gyarapodott-e a család? Persze, a család bizonyos értelemben sokkal szélesebb. Mert – úgy mondják – a név kötelez, Kodály legalább így értelmezte, amikor a hajdúszovátiakhoz írott (már említett) levelében kétoldalú szerződésről beszél, kikötve: „... a kar soha egy darabot sem vesz műsorára, amit én nem helyeselnék”.

Másfelől azonban névválasztástól függetlenül is megszámlálhatatlan azoknak az együtteseknek és iskoláknak a száma, amelyek a Kodály-ügy elkötelezettjei, viselik akár Bartók, Bárdos vagy Járdányi nevét... A fentebb említett 31 intézményen kívül – mintegy mellékesen – említést tesznek az intézményi önarcképek megfogalmazói két, Kodály nevét viselő művelődési házról (Hajdúszovát, Dunapataj), amely névválasztás szimbolikusan is értelmezhető: Kodály nevelői programja jóval túlmutat a zenén, az ember és a nemzet egészét célozza meg. Ilyen teljességre utalnak kimondva-kimondatlanul a Mester özvegyének szavai: „Örömmel osztom meg Kodály Zoltán nevének viselését a hajdúszováti művelődési házzal, kívánom, viseljék büszkén e nevet, és egyben felelősséggel is.” (Bejegyzés az énekkari naplóban, 1982. február 2.) És erre rimelnek a Kodály Vonósnegyes bemutatkozó sorai:

„Mit is jelent, ha egy együttes vagy intézmény Kodály Zoltán nevét viseli? Mindenekelőtt felelősséget a zenekultúra iránt és erőfeszítést, hogy a kodályi hagyományokhoz és elvekhez hűek maradjunk.” (7. o.)

Számokkal kezdtük a kiadvány bemutatását, befejezésül álljon itt még egy számadat: nem kevesebb mint 25 képzőművészeti Kodály-ábrázolás – festmény, grafika, szobor, dombormű, plakett –, valamint egy Kodály-ihlette relief reprodukciója díszíti az igényes megjelenésű kötetet, egyfajta „így látjuk Kodályt”, az alkotót, a nevelőt, a tudóst, az embert és az örökséget, amelyet reánk hagyott. A Mester áttételes és a vizualitás közegébe transzformált üzenetei.

Köteles György

I. VOX IUVENTUTIS

A szlovákiai magyar gyermek- és ifjúsági kórusok országos seregszemléje

2017. május 17-én Érsekújvárra utaztam, hogy eleget tegyek a szervezők kedves meghívásának, és a szakmai értékelésben Józsa Mónika karnagy asszonnyal, a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem adjunktusával – aki többek között a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusának karnagya –, részt vegyek az **I. VOX IUVENTUTIS fesztiválon**.

Az előző esztendőben, május 26-án és 27-én került sor a **XVI. Csengő Énekszó** elnevezésű rendezvényre, amely a szlovákiai magyar gyermek- és ifjúsági kórusok megmérettetése, értékelő bizottság előtt. Érsekújvár *polgármestere, Klein Ottokár* a tavalyi rendezvényt annyira sikeresnek tartotta,

hogy a szervezőket a minden évi megszervezésre buzdította. Igen ám, de nem véletlen, hogy a Csengő Énekszónak megvan a 3 évenkénti periodicitása. A köztes években más rendezvényeket hoznak létre a lelkes csapat tagjai, például 2017-ben a **Kodály Napokat Galántán**. Mind az anyagi, mind a humán erőforrásokkal jó egyensúlyban kell gazdálkodni. Ám rendkívül fontos, hogy a polgármesteri kérés megvalósuljon – milyen ragyogó dolog, hogy ő kér kórusrendezvényt! –, s ebben az esztendőben is történjen valami a gyermekkórusok körül. Erre talált nagyszerű megoldást a szervezőbizottság. Tagjai: *Szalay Szilvia*, a Szlovákiai Magyar Zenebarátok Társasága elnöke, *Kazán József*, a SZMZT vezető ségi tagja, és *Kovács Tamás*, a Csemadok Érsekújvári járási titkára. Szívvel – lélekkel végzett munkájuk fantasztikus! Intenzív, pontos és körültekintő. Elgondolásuk tehát az volt, hogy legyen most egy kórustalálkozó, amely kedvet csinálhat még több iskolai kórusnak és karnagynak: bátran jelentkezzenek majd a Csengő Énekszóra! Szakmai megbeszélésen pedig, a szakemberek segítségével kapnak sok, sok fogódzót.

Május 17-én, békés, napsütéses napon, a város ragyogóan felújított, műemléki Lovardájában megkezdődött a kórustalálkozó. „A zene az életnek olyan szükséglete, mint a levegő. Sokan csak akkor veszik észre, ha már nagyon hiányzik.” Kodály Zoltán szavaival kezdte szép bevezető beszédét *Szalay Szilvia*, a I. Vox Iuventutis seregszemle egyik megálmodója, s megvalósítója. Röviden felvázolta, miért tartja fontosnak az ilyen rendezvényeket – nagyon szeretnék, ha megmozdulnának az iskolák, a karvezetők. A sok, kb. 270 alapiskolából és 26 középiskolából csak ennek töredéke jön el a Csengő Énekszóra, s az ő felmérésükre – van-e az iskolában kórus-, is csak 67 iskola reagált. Sok tehát a teendő, mert nagy a tehetetlenség. A szervezők szeretnék, ha minél több kórus mutatná meg tehetségét. A Vox Iuventutis az előszobája lehet a Csengő Énekszó seregszemlének. Beszédét egy másik, csodálatos Kodály idézettel zárta: „Utóvégre lehet élni zene nélkül is. A sivatagon át is vezet út. De mi, akik azon fáradozunk, hogy minden gyermek kezébe kapja a jó zene kulcsát, s vele a rossz zene elleni talizmánt, azt akarjuk, ne úgy járja végig útját, mintha sivatagon menne át, hanem virágos kerteken.”

Ezt követően *Nagy Dávid* alpolgármester úr köszöntötte a résztvevőket, Érsekújvár városa és a Polgármester Úr nevében is. Kedves, lényegre törő beszédében elsősorban a gyerekekhez szólt. Ő Debussy-idézetet választott: „A zene ott kezdődik, ahol a szó véget ér.” Arra biztatván a kis énekeseket, hogy örvendeztessék meg a közönséget a zene és az éneklés varázslatával.

Elsőként a **Dunaszerdahelyi Kodály Zoltán Alapiskola Gyermekkara** lépett fel, karnagyuk: *Zöld Ágnes*. Zongorán kísért: *Molnár Katalin*. A kórusban 23 szép hangú, második, harmadik és negyedik osztályos kisgyermek énekel. Nagyon kedvesek, és

látszik, hogy szeretnek énekelni. Mindössze 8 hónapja működik ez a kórus, műsorukat nagyjából ennek megfelelően választotta karnagyuk. Nagyon sok kedvet kívánunk a további munkához, és biztosak vagyunk abban, hogy fejlődésük igen intenzív lesz.

Szintén újonnan alakult kórust hallottunk másodikként. A **Czuczor Gergely Alapiskola Gyermekkarát**, Érsekújvár képviselőjében. Karnagyuk: *Pethes Emese*. A nagy létszámú kórusban elsőtől negyedik osztályos korosztályban énekelnek a gyerekek. Hallottunk tőlük népdalcsokrot, gyermekdalokat, kánont, Tóth Armand: Európai gyermekdalok című sorozatából néhány nagyon kedves tételt, és a Sulidalt, az iskola himnuszát. A kórus jó alapokról indul, s a zsűri sok tanácsát megfogadva, nagyon jó résztvevője lesz a Csengő Énekszónak.

Felsőszeliből érkezett a Széchenyi István Alapiskola mellett több mint 30 éve működő **Csalogány Gyermekkar**. Karnagyuk: *Mészáros Magdolna*. A kórus rendszeres résztvevője a Csengő Énekszó versenynek. Most 12 fővel léptek fel. Nagyon örültünk a népdalcsokornak, amelyet Ág Tibor gyűjtéséből állított össze a karnagy. Elhangzott még „Az szép szabadságnak” – régi katonaének Bocskai Istvánhoz. Sajnáljuk, hogy a tervezett műorból a Bárdos és a Szőnyi művet végül nem énekeltek el. Sok sikert kívánunk a folytatáshoz!

A **Gímesi Alapiskola Gyermekkara** 8 főből állt, akik közül hatan fiúk! Karnagyuk: *Varga Imre*, zongorakísérőjük *Gyepes Alfréd*. Szép, nagy műsort énekeltek! Kocsár Miklós, Szíjjártó Jenő, Karai József, Bárdos Lajos, és Zsolnay Ágoston műveit. A finom megoldásokra is odafigyelő karnagy nagyon jó munkát végez. A kórusnak ott a helye a Csengő Énekszó seregszemlén!

Jó zenei élménnyel lettünk gazdagabbak, meghallgatva az **Ipolybalogi Művészeti Alapiskola Énekkarát**. A 15 fős kamarakórus tehetséges karnagya: *Zatko Veronika*. Zongorán illetve orgonán *Baráz Ádám* kísért, igen kitűnően. A kórus széles ívű, szép műsort énekel. Gregorián *Salve Regina*, majd Esterházy Pál, Bárdos Lajos, Mária Jašurková egy műve és zárásul egy gospel hangzott el. Nagyon attraktív volt a muzikális váltás, amikor a karnagy, az Esterházy mű közjátékaiiban vezénylés helyett furulyán játszott! Egyébként kamarazenélésben az iskola igazgatója is élen járt: közreműködött furulyán. A kórus már most érett a Csengő Énekszóra!

A fesztivált a **Komáromi Selye János Gimnázium Énekkarának és Hangszeres Kamaragyűjtésének** műsora zárta. Karnagyuk: *Stirber Lajos* tanár úr. A 20 fős vegyeskarban 4 kitűnő hangú fiatalembert hallhattunk énekelni. Ők indították szépen, fanfárszerűen Kodály Zoltán: *Cohors Generosa* című kórusművét. Nagyon örültünk annak, hogy Kodály kórusművet hallottunk! A Kormorán együttes feldolgozása következett, amely Reményik Sándor: *Templom és iskola* című versére készült. A mű előadása komoly kamarazenei produkció volt, a diákok közreműködésével: hegedű, fuvola, citera kísérettel. A mű mondanivalója minden időkbén aktuális, és nagyon szép. Megható volt, hogy a fiatalok igazán értőn és átélten adták elő. Nagyon hangulatos volt Bárdos Lajos: *Komáromi kisleány* című művének előadása is, jól váltottak a felszabadult hangvételre. Hallhattuk még Koltay Gergely: *Ki szívét osztja szét* – kezdetű darabját is. A műsorban szólót énekel, nagyon szépen, *Stirber Bianka*. *Stirber Lajos* tanár úr működése a Felvidék zenei életében, és konkrétan a Selye János Gimnáziumban is – felbecsülhetetlenül fontos. A mai diákok is megérik, hogy egy tehetséges, komoly emberrel van dolguk, és eltűnik a több generációs szakadék. *Stirber Lajos* tanár úr, köszönjük szépen!

A kitűnő szervezésnek köszönhetően, amíg a karnagyok a szakmai megbeszélésen vettek részt, addig a gyerekeket kulturműsorral szórakoztatták. Fellépett a **Czuczor Gergely Alapiskola két Néptánc csoportja, a Szimó Rozmaring-ág citera együttes, Radoslav Št’uha, az**

Érsekújvári Művészeti Alapiskola gitárosa.

A karnagyok és a zsűri megbeszélését követően, szakmai bemutatóként, a **Szlovák Rádió Gyermekek- és Ifjúsági Kórusának** önálló hangversenyét hallgathattuk meg, *Adrian Kokoš* vezényletével. Programjukat alapító karnagyuk kórusművének megszólaltatásával kezdték. Ondrej Francisci (1915 Tótkomlós – 1985 Pozsony): Zdravica, vagyis Felköszöntő/Köszöntő című művével. Műsorukon szerepelt még Karol Ruppeldt (1840 – 1909), Eugen Suchoň (1908 – 1993) és a 90 éves mester, Milan Novák (1927) egy-egy kórusciklusa. A kórus nagyon szép hangon énekelt, egységesen, bársonyosan. Biztos vagyok benne, hogy a zömmel zongorakíséretes, sok versszakos, sokszor kürtmenetben mozgó daraboknál nagyobb kihívást jelentő kompozíciókat is kitűnően el tudnának énekelni. Minden esetre, a Fesztiválon résztvevő kórusok és karnagyok számára vonzó célt jelent a homogén hangzás, a tiszta intonáció, a magabiztos, bátor megszólalás, a kedves és kedvességet kisugárzó éneklés elérése. Zongorán közreműködött: *Denisa Stašková*.

A tartalmas és gazdag napot Gálahangverseny zárta. Ezen egy számmal fellépett a seregszemle valamennyi kórusa. Meghívott vendégként a **Komáromi Jókai Mór Alapiskola Kicsinyek Kórusa**, valamint az érsekújvári **Czuczorosok Énekkara**. A Jókai Iskola Kicsinyek Kórusa nagy sikerrel szerepelt a 2016-os Csengő Énekszó seregszemlén: Arany sávost minősítést értek el, Dicsérettel. Karnagyuk *Pfeiferlik Annamária*, zongorakísérőjük *Pásztor Éva*. Szép, kerek műsorukban Kodály Zoltán, Bárdos Lajos, Szőnyi Erzsébet, Papp Lajos és ifj. Somorjai József kétszólamú kompozícióit és kánonjait hallottuk. Nagy örömmel adták elő minden műsorszámukat, én most kiemelem Szőnyi Erzsébet: 21 énekes játék ciklusából a Kapujáték előadását. Közreműködött: *Pfeiferlik Lajos* hegedűn, *Laboda Réka* furulyán, *Pfeiferlik Anna* dobbal, *Czirfusz Gabriella* csengővel. A kórus műsorában szólót énekelt *Juhász Csenge*. Pfeiferlik Annamária értő kézzel, muzikálisan vezeti kórusát. Jó, hogy ilyen igényes a műsorválasztással, és szépen bánik a gyerekek hangjával. Úgy láttuk, hogy a kisgyerekek nagy örömeiket lelik az éneklésben!

A Czuczorosok Énekkarának tagjai valaha a Czuczor Gergely Alapiskola énekkarának tagjai voltak. Persze különböző időkben. 2011 óta kórust alkotnak, és heti rendszerességgel próbálnak. Karnagyuk: *Szaló Éva*. Műsoruk: Ismeretlen szerző: Dona nobis, Bárdos Lajos: Tisza partján, Giardini: Éljenek a víg nők, és Somorjai József: Üzenet a kék bolygónak. Zongorán kísért: *Pethes Emese*. A közel 30 tagból álló énekkar nagyon lelkesen énekel. Felnőttként, bátor kifejező erővel, a kórusművek hangulatát mindig plasztikusan érzékeltetik. Éneklésük tavaly óta is fejlődött, még koncentráltabban figyeltek egymásra a szólamok, és az egyes szólamokon belül is az énekesek. Éltesítő erőnek látszik ez a közös „munka” mind a karnagy, mind a kórustagok számára.

Az I. Vox Juventutis kórustalálkozó *Gálahangversenyét* jelenlétével megtisztelte *Bárdos Gyula*, a Csemadok Országos Elnöke, aki méltatta is a fesztivált. Én is összefoglalhattam gondolataimat, és elragadtatás-

sal beszéltem az I. Vox Juventutis kapcsán szerzett tapasztalataimról. Köszöntöttem az éneklőket, a karnagyokat és a szervezőket, s elmondtam, mennyire fontos, önmagán túlmutató jelentőségű dolog, ami itt Érsekújvárrott történik. A közös éneklés előtt pedig valamennyi résztvevő szép, esztétikus Oklevelet vehetett át, gyönyörű szál virággal. A közös éneklés is Kodály Zoltán szellemiségét idézte, születésének 135. halálának 50. évfordulója kapcsán: felcsendült a Gerencséri utca, az A csitári hegyek alatt és az A jó lovas katonának kezdetű népdalunk.

Dunaszerdahely. Felsőszeli. Gimes. Ipolybalog. Érsekújvár. Komárom. Szimó. Zsigárd. Kassa. Párkány. Galánta. Zseliz. Ipolyság. Nagymegyer. Ízelem a gyönyörű neveket, kis falvakét és nagyobb településeket, városokét. Azokét, amelyeknek kórusait idén és tavaly hallottam. Értékközlés. Misszió – a karnagyok részéről és a szervezők részéről is! Név szerint említettem három kulcsembert, de mögöttük is nagyon lelkes csapat áll! Hiszen annyi mindenről kell gondoskodni, a bemondástól a próbák megszervezéséig és lebonyolításáig, az ebédeltetésig... Köszönjük szépen! Szeretném kiemelni ebben a missziós munkában **Józsa Mónika** személyét és szerepét.

Nagy tudása, tehetsége, kitűnő kommunikációs képessége, rugalmassága, és ugyanakkor a fontos dolgok melletti hajthatatlansága nagy tekintélyű és rendkívül szeretetre méltó ember képét mutatják. Megható volt e nap során is hallani, mennyi növedéket nevelt fel, nevelt ki a karvezetők fiatal nemzedékévé. Ők mind a kodályi elveket vallják, igényesek, törekszenek a jó művek megszólaltatására. Ez a jövő útja. Józsa Mónika sok energiával, időt és fáradságot nem kímélve áll a magyar kóruskultúra és műveltség szolgálatában. Nagyon köszönjük neki!

Szeretettel tapasztaltam, összefogást láttam. Nagyszerű csapatmunkát, óriási egyéni bedobással. Úgy gondolom, a rendezvény nemcsak azt a szerepet töltötte be, hogy kórusokat biztasson a fellépésre, hanem ennél többet is tett. A Szlovák Rádió Kórusának és a Jókaisok kórusának meghallgatásával fejlődni lehetett karnagynak, gyermeknek. A Czuczorosok fellépése megmutatta, hogy az éneklés akár – nagy szó! – életprogram is lehet. A közös éneklés pedig közösségi élményt is ad, ha jó kezekben van.

Nagyon sok erőt kívánok a folytatáshoz!

Hraschek Katalin

JUBILÁLT A „LAUDATE” KÓRUS SEPSISZENTGYÖRGYÖN

A Komlói Pedagógus Kamarakórus székelyföldi koncertútja

A 20 éves „Laudate” Kórust köszöntötte szeptember végén az „idősebb testvér”, a 40. életévéhez közeledő **Komlói Pedagógus Kamarakórus**.

Amikor *Péter Albert* sepsiszentgyörgyi néptánc-

tanár úr közbenjárt a két énekkar kapcsolat-felvétele érdekében, nem is sejtettük, hogy életre szóló barátság, családias, testvéri viszony fejlődik az együtteseink között.

Rózsa Imre, majd utódja, *Lőfi Gellért* karnagy úr mindent megtett

és megtesz azért, hogy a felejthetetlen koncertek, a kirándulások, a kölcsönös látogatások maradandó élményeinkké váljanak.

Örömmel láttuk-hallottuk a mára már 20 éves „Laudate” Kórus gyarapodását, színvonalas előmenetelét, folytonos megújulását.

Isten gazdag áldását kértük és kívántuk a kórus karnagya és az énekesek életére – őrizték meg hitüket, nagyon értékes szolgálataikat, a lelki gazdagságukat a következő évtizedekben is.

Mi, komlói énekesek a kevés szabad órában Erdővidék csodálatos tájain jártunk. Az egymást érő települések sok híres embert adtak a magyarságnak, a világnak.

Amikor megszólaltattuk kedves zsoltárainkat a bölöni unitárius vártemplomban, *Bölöni Farkas Sándorra*, a híres utazóra, naplóíróra és műfordítóra gondoltunk. *Nagyajtán Kriza János*, unitárius püspök, tudós népzene gyűjtő (a „Vadrózsák” kötetek megálmodója-létrehozója) emlékére újabb kórusművek következtek. A kitűnő akusztikájú templomokban és az igényes gondnal rendbe hozott miklósvári Kálnoky-kastélyban a szűkebb hazájukról áradó szeretettel, büszke lelkesedéssel vallottak a szinte polihisztor műveltségű idegenvezetők.

A „kirándulós” péntek a sepsiszentgyörgyi Szent József-plébániatemplom esti mise-szolgálatával vált teljessé az eseményekben, látnivalókban, éneklésekben gazdag napon.

Másnap, szeptember 23-án, szombat délelőtt várt ránk a **XVI. Nemzetközi Ökumenikus Kamarakórus Fesztivál** – hat meghívott énekkar rész-

vételével. Az otthon adó sepsiszentgyörgyi Krisztus Király-templomban először a jubiláló „Laudate” mutatta be műsorát, és – mint a legtávolabbról érkezett együttes – a Komlói Pedagógus Kamarakórus zárta a több órás programot.

Örültünk a dalárdák zászólólengető felvonulásának, az üde, szép hangzásoknak, illetve – a kettős emlékezés esztendejében – a Kodály-műveknek.

E sorok írójának jutott az a megtiszteltetés, hogy vezényelhetette az

Komlói Pedagógus Kamarakórus, karnagy: *dr. Szabó Szabolcs*

összkart (a Mester „Jövel, Szentlélek Úristen” című darabját).

Máshogy nem is fejeződhetett volna be az ünnepi hangverseny, mint a Himnusz és a Székely Himnusz közös éneklésével.

Ismét felejthetetlen élménnyel gazdagodtunk.

Dr. Szabó Szabolcs

*a Komlói Pedagógus Kamarakórus alapító és jelenlegi karnagya
fotók: Fekete Balázs*

- FELHÍVÁS - ZENÉS VASÁRNAP DÉLELŐTTÖK BUDAPEST MŰZEUMAIBAN

2017. október 1. – 2018. június 30. között

Szeretettel várjuk kórusaink írásbeli jelentkezését.
Vasárnap délelőtti hangversenyeket az alábbi múzeumokban tartunk:
- Magyar Nemzeti Galéria - Budapesti Történeti Múzeum

További információ: KÓTA Titkársága 1537. Budapest, Pf.: 406. Telefon: +36-30 943-0933 E-mail: kota@kota.hu

A XIII. Gömöri Kulturális Napok keretén belül 2017. október 13-án Rozsnyón rendezték meg a XV. **Nemzetközi Kórustalálkozót**, melynek helyszíne a Történelmi Városháza kongresszusterme volt.

A Csemadok Rozsnyói Városi Választmánya már márciusban felkérte a székesfehérvári Vox Mirabilis Kamarakórust, hogy ennek a nagyszabású kulturális rendezvénynek a díszvendége legyen. A kórus örömmel mondott igent, hiszen mindig is fontos volt számukra a határon túli magyarok erősítése.

A pénteki zenei programon részt vett *Burgida Pál* Rozsnyó polgármestere és *Füzék Erzsébet*, a Csemadok rozsnyói elnöke. Székesfehérvár Megyei Jogú Város képviseletében *Deák Lajosné*, a határon túli magyarokkal kapcsolatos feladatok tanácsnoka köszöntötte találkozó nemzetközi résztvevőit.

„Szívet-lelket melengető volt számunkra az a megkülönböztetett figyelem, ahogy fogadtak minket Rozsnyón! Megtisztelő volt, hogy a *Vox Mirabilis Kamarakórossal* együtt Székesfehérvárt képviselhettük ezen a nemzetközi rendezvényen. Külön öröm és büszkeség volt, hogy a kórust azonnal meghívták a jövő évi programra is” – *Deák Lajosné*.

Szombaton a kórus az Aggteleki Nemzeti Park egyik legszebb településén, Szögligeten adott koncertet és az ünnepi szentmisén is zenei szolgálatot adtak. Vasárnap Miskolcon léptek fel a **Veczán Pál XXIV. Egyházzenei Kórustalálkozón**, ahol a 3 napos rendezvény záró koncertjének kiemelt fellépői lehettek.

„Nagy öröm volt a kórus minden tagjának, hogy *Deák Lajosné* képviselő asszony elkísért minket, hiszen így ő is láthatta, hogy milyen komoly elis-

merésben volt részünk minden fellépés alkalmával ezen a hétvégén. Ami számomra a legkedvesebb volt, hogy Miskolcon egy nagynevű rendezvénynek mi voltunk a záró ünnepi befejezése. A volt karvezetés tanáraink is jelen voltak ezen a koncerten, így nem kis izgalommal álltam színpadra. A fellépésünk után talán az volt a legnagyobb öröm, hogy a jövő évi jubileumi rendezvény nyitó ünnepségére kaptunk meghívást.” –

Zemlényi Katica

MEGŐRIZNI ISTENKÉPŰSÉGÜNKET

A Kossuth-díj után

Ha Bach, akkor dr. Kamp Salamon, akinek a neve mára összeforrott a hazai Bach-kultusszal. Pedig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Karmester és Karvezető Tanszéke professzorának, a magyar Bach Társaság alapító elnökének, az immár 28. éve megrendezett Budapesti Bach Hét művészeti vezetőjének ennél sokkal sokréteűbb a tevékenysége: egyúttal a Lutheránia Ének- és Zenekar karnagya, a Magyar Evangélikus Egyház egyházzenei főigazgatója, a Deák téri evangélikus templom kantátazenés istentiszteleteinek karnagya. Kamp Salamon munkássága elismeréseképpen számos korábbi kitüntetése után ez év március 15-én Kossuth-díjat kapott.

– A Kossuth-díjat karnagyi, művészeti vezetői és zenepedagógusi eredményeiért kapta. A három közül melyik tevékenységét tartja a legfontosabbnak?

– Mindhárom tevékenység egyformán fontos számomra, hiszen jól kiegészítik egymást.

Örömmre szolgál az is, ha az oktatás során az ifjúsággal foglalkozhatom, mert engem az ifjúság mindig inspirál. Arra törekszem, hogy olyan műsorokat állítsunk össze, amelyek zenetörténeti szempontból olyan jelentős műveket tartalmaznak, amelyeknek megtanulása egész életre szóló élményt jelent a hallgatóknak. Ezt a gyakorlatot követem a Főti Evangélikus Kántorképző nyári tanfolyamain is, ahol Johann Sebastian Bach kantátáit tanuljuk. Fontos és nagy feladatnak tartom, hogy a mai világban az ifjúság lelki érzékenységét a zenén keresztül is fejlesszük, fejlesszem.

A gyakorlati zenélés tehát számomra igen komoly, állandó és fontos feladat. Ugyanakkor annak is örülök, hogy módomban áll a zeneakadémiai doktori kurzus keretében a tudományos munkában is elmélyülni, mert ez is mindig nagyon érdekelt, és az autentikus interpretáció elengedhetetlen feltétele. Az ifjúság tanításában is nagy hasznát vettem, segítette a pedagógiai munkámat. Annak is mindig szükségét éreztem, hogy olyan növendékeim legyenek, akiknek nemcsak a zenei tapasztalataimat, hanem a szellemi irányultságomat is át tudom adni.

De a legtöbb örömet mégis a vezénylés jelenti számomra.

– *Shakespeare-ről mondják, hogy ő az irodalom fele. Bach pedig minden bizonnyal a zene fele. Kimeríthetetlen kincsesháznak tűnik. Fölfedeztünk-e mára mindent, amit tudni érdemes Bachról, vagy érhetnek még meglepetések?*

– A 2000-es év legnagyobb szenzációjának Christoph Wolff és munkatársainak felfedezése bizonyult, és a bejelentés, melyet a Berliner Singakademie kéziratgyűjteményének megtalálásáról és páratlan gazdagságáról tartottak. A felbecsülhetetlen értékű leltre a Kijevi Állami Levéltárban bukkantak rá. A Berliner Singakademie-t 1791-ben Carl Friedrich Fasch alapította, s egyik első igazgatója Carl Friedrich Zelter volt, akihez tizenegy éves korában a fiatal Mendelssohn is beíratkott. Mendelssohn ezzel az együttessel dolgozott 1829-ben a Máté-passió nevezetes első felújításán.

A Singakademie kottatárát 1999 nyaráig mindenki elveszettnek hitte, kivéve a Harvard University dékánját, korunk egyik legjelentősebb Bach-kutatóját, Christoph Wolff professzort, aki harmincévi eredménytelen kutatás után se mondott le arról az elképzeléséről, hogy a II. világháború után a Vörös Hadsereg által a Szovjetunióba szállított kincs ma is létezik. Egy volt KGB-ügynök információi alapján, regénybe illő diplomáciai konspirációk nyomán a zenetudós végül mégis bebocsátást nyert a kijevi archívumba, ahol meggyőződhetett arról, hogy elgondolása nem álom, hanem valóság. A gyűjtemény közel 5000 kéziratot, több mint egymillió kottaoldalt foglal magába, többek között Carl Philipp Emanuel Bach hamburgi alkotói periódusának teljes termését, nyomtatásban eddig még soha meg nem jelent műveket, így húsz passiót (partitúrát és teljes szólamanyagot egyaránt), ötven zongoraversenyt; számos alkotást Wilhelm Friedmann Bachtól; a 27 kéziratot tartalmazó, ún. Alt-Bachische-Archívot; 220 egyházi kantátát Georg Philipp Telemantól; több mint 150 vokális és 420 hangszeres kompozíciót Johann Gottlieb és Carl Heinrich Grauntól; Johan Adolf Hasse 130 vokális és 80 instrumentális művét; közel 120 darabot Franz és Georg Bendától és sok más, kisebb jelentőségű mestertől; Felix Mendelssohn-Bartholdy és Beethoven számos autográfját és Carl Friedrich Zelter Goethével folytatott levelezésének eredetijét. Olyan érdekességek is előkerültek, mint Wilhelm Friedmann Bach néhány kontrapunktgyakorlata. Ezek kézírásából megállapítható, hol akadt el a szerző a komponálásban, és hogyan javasolt neki két-három folytatási lehetőséget egy kottasorral lejjebb apja, Johann Sebastian.

De tudunk arról is, hogy Németországba szállítják Johann Sebastian Bach híres portréját az Egyesült Államokból, amit nemrég jelentett be a lipcsei Bach Archívum. Elias Gottlob Haussmann 1748-ból származó munkája eddig William H. Scheide, a tehetsős amerikai filantróp nappalijának falát díszítette.

– *Úgy nyilatkozott egy helyütt, hogy Isten bízta meg azzal a feladattal, hogy azt az utat járja be, amelyet bejár. Mi ez az Isten által kijelölt útja, az életfeladata?*

– Bach zenéjének legrejtettebb és egyben legrágább kincse, ahogy Pilinszky János írja, Jézus Krisztus jelenléte. A Krisztushoz vezető utat Bach számára a lutheri tanításhoz való tántoríthatatlan ragaszkodás – amely az évek során egyéni, személyes felismeréssé vált – nyitotta meg. Számomra ez az egyik legfontosabb kapcsolódási pont.

– *Luther 500 éve szögezte ki a wittenbergi vártemplom kapujára híres 95*

pontját, amely egyebek közt a katolikus egyház megreformálását is célozta. Viszont egy vezető német politikus a minap úgy nyilatkozott a „Reformáció 500” ünneplése kapcsán, hogyha Luther ma élne, az ökumenét választaná. Ennek alapján kérdem: Kéi Bach? Az evangélikusoké? A reformátusoké? A katolikusoké? Bármelyik valóság? Még a vallástalan ateista zeneszeretőké is?

– Bach művészetének célja nem esztétikai, hanem metafizikai, amely visszavezeti az embert valóságos eredetéhez. Ez az a hang, amit mindannyian értünk. A teremtés és a lélek közti kapcsolatból tévedhetetlenül felismerjük ezt a hangot. Nemcsak a konkrét zenei hangot, hanem a magasabb létezésről, a magasabb világról való „híradás”-t is hallok a zenéjéből. Ezért van a zenének olyan hatalma, hogy a történetiségen, a korokon túl tud emelkedni, s emiatt lehetséges, hogy Bach zenéjét Japántól kezdve, Európán keresztül, az egész világon csodálják. Anélkül, hogy az egyes műveket vagy a zeneszerző életművének történetét ismernék. Én természetesen jól ismerem Bach teljes életművét. Azt is mondhatnám, számomra kizárólag ő van a középpontban. Hozzá viszonyítok mindent, mint ahogyan minden muzsikusként tudja, hogy a zenében az alfa és az ómega kizárólag Johann Sebastian Bach. Minden műve egy-egy újabb kihívás. Olykor azt gondolom, ha már dirigáltam egy-egy kantátáját, könnyebb dolgom lesz a következővel, de nem így van. Minden művénelől elöl kell kezdeni, mindegyikkel meg kell küzdeni ahhoz, hogy az ember megértse és átadja annak valódi mondanivalóját.

Johann Sebastian Bach művészetének alapja a lutheránus korál. Pilinszky János úgy fogalmazott, hogy Bach volt a legnagyobb lemondó. Lemondott a világról, és ezáltal megnyílt előtte egy egészen más realitás, mert a művészet mindig azt mondja ki, hogy mi az ember és a szellem viszonya.

– *Aki Bachot hallgat, játszik, énekel, ahhoz kétségtelenül Isten szól. Miért érezzük ezt így?*

– Azért, mert Bach zenéje az embert egzisztenciájában szólítja meg, abban, ami gyermek és romlatlan marad mindenkiben, mindig és minden körülmények között. E megszólításra felébred az ember eredeti lény, és vágyakozása a középponti rend felé irányul, amely a világgal és a létezéssel együtt minden helyen és időben azonos. Ezért a tökéletességre való törekvés nem álom, hanem élet! Isten teljességének mértéke. Ez az a felismerés, amelyik ember létünkben mindannyiunkat megszólít, amelyik alól senki sem vonhatja ki magát.

– *A Deák téri evangélikus templomban amit hallunk szóban, az igében, ugyanazt mondja el a nyomában felhangzó zene, a kantáta. Azt nyilatkozta, hogy ez kétszeresen hatalmas erőt sugározva óriási szellemi megtartó erő ad önnek. Mi ez a szellemi megtartó erő?*

– A Deák téri Bach-hagyomány lényege, hogy Bach zenéje megmaradt egyházi jellegűnek. Azon a helyen játszunk Bach műveit, ahová íródtak, és ugyanezzel a célkitűzéssel, amellyel Bach komponált. Ezért zenéje számunkra mindig autentikus lesz, amíg istentisz-

teleten szólal meg. Azért játsszuk istentiszteleti és liturgikus keretek között, mert nem csupán az istentisztelet mindenkori témájához és az egyházi év egy-egy meghatározott alkalmának – karácsony, böjti időszak, húsvét – lényegéhez kapcsolódik, hanem mert tisztán zenei mondanivalója, üzenete is van. Bach legfőbb törekvése az egyházzene volt („*Endzweck nämlich eine regulierte Kirchenmusik zu Gottes Ehren*” – Végső célom egy rendezett és rendszeres egyházzene Isten dicsőségére), amelynek központi műfaja a kantáta. Koncertteremben nem nyílik meg Bach egyházzeneje, bármilyen zseniális előadásban hangzik is el. A három-három és fél órás lipcsei istentiszteleten a kantátáknak megvolt a maguk dramaturgiai helyük.

– *Nemcsak Bachot, hanem más korok szerzőinek főként egyházi műveit is gyakran szólaltatja meg, és ügyel arra is, hogy a XX–XXI. századi szerzők se hiányozzanak a repertoárjából. Mi alapján válogat a bemutatandó szerzők, művek közül?*

– A Debreceni Kodály Kórusnál eltöltött évek során számos olyan önálló sorozatot rendeztünk, amelynek az volt a célkitűzése, hogy az együttes munkáját az egyetemes európai zene alapjára helyezzük. Így szólalt meg önálló sorozatként Haydn hat nagymiséje, szólaltak meg Bach kantátái, Mozart Vesperái, Litániája, miséi és Requiemje, Schubert összes miséje. Mindezek mellett a ritkán hallható kortárs kompozíciók is élénken foglalkoztatnak. Ezért nagyon örültem, hogy a Zeneakadémia felújítása utáni első nyilvános koncerten Kocsis Zoltánnal együtt vezényelhettem Jeney Zoltán nagyszabású kórusmű-kompozícióját, az Infinitívuszt, és hogy a közelmúltban Dobozy Borbála zenekari estjén Bach mellett két XX. századi, ritkán hallható jelentős csembalóversenyt (Bohuslav Martinu és Frank Martin művét) mutathattunk be, és kíváncsian várom a Reformáció 500 éves évfordulójának zárásaként készülő Jeney Zoltán-kantátát, amelynek bemutatója 2017 decemberében a Zeneakadémia Nagytermében lesz, szólisták és a Magyar Rádió zenei együtteseinek közreműködésével.

– *Ön harminckét éve vezényli a Lutheránia Ének- és Zenekart, korábban hat évig a debreceni, nyolc évig a pécsi kórus élén állt. Miért vált egy karnagy kórust, ráadásul egymástól sok mindenben igencsak különböző kórusokat?*

– A Debreceni Kodály Kórus művészeti vezetőjeként és karnagyaként óriási lehetőség volt számomra ezzel a világhírű együttesel együtt dolgozni, hiszen nemcsak régi zenét lehetett velük játszani, hanem olyan magas technikai követelményeket támasztó műveket is, amelyeket más nem vagy alig képes megszólaltatni. Fontosnak tartottam, hogy jól képzett, profi színvonalú kórus lévén velük XX. századi és kortárs műveket is bemutatthattam. Zsengellér Tiborral, a kórus titkárával nemrég számoltuk össze: több mint 300 művet tanultunk meg, és számos külföldi út és hanglemezfelvétel is áll mögöttünk.

A Pécsi Egyetemi Kórusral és a Szimfonikus Zenekarral valamint a Pannon Filharmonikusokkal viszont

elsősorban olyan műveket tanultunk meg, mint például Bach János- és Máté-passiója, h-moll miséje és Magnificatja, Brahms Német requiemje, Schubert Esz-dúr miséje, Avro Pärt Berlini miséje, Frank Martin Karácsonyi kantátája, Jeney Zoltán Gyászzenei, Wagner Wesendonck dalai és Tannhäuser-nyitánya. Nagyon sok és jelentős művet sikerült megtanulnunk a Pécsi Tudományegyetem zenei együtteseivel.

Ahogy már korábban említettem és Bachot idéztem: „*Végső célom egy rendezett, rendszeres egyházzene Isten dicsőségére*”, nincs más célja a harmadik kórusomnak, a Lutherániának sem. Éppen mert gondoskodott a hosszú évek során olyan kiváló énekes és hangszeres művészekről, akik felismerték, hogy a szép és nagy élet nem a tökéletességen, hanem a megszenteltségen múlik. Tudom, hogy Lutheránia tevékenysége az isteni szeretett fényében áll. Közel 120 éves fennállását egyedül Isten kegyelmének és közelségének köszönheti. Ahogyan Pál apostol írja a Korinthusiaknak szóló levelében: „*En ültettem, Apollós öntözte, de a növekedést az Isten adta*.” Úgyhogy az sem számít, aki ültet, az sem, aki öntözte, hanem csak Isten, aki a növekedést adja.

– *Hallatlan szakmai fölénnyel vezényel olyan műveket is, amelyekben nemcsak kórus, hanem zenekar is szerepel. Karvezetőink zöme azonban csak kórust vezet. Másfajta, több szakmai ismeret szükséges ahhoz, hogy kórust és zenekart egyszerre vezényeljen valaki?*

– Már a pécsi tanulókévek alatt is sok oratóriummal ismerkedhettem meg, mert ugyan igaz, hogy Tillai Aurél tanár úr – akinek hajdan a növendéke voltam – munkásságának középpontjába a magyar kóruszenét állította, mégis minden évben előadott a kórusaival és a Pannon Filharmonikusokkal egy-egy nagyszabású oratorikus művet is. A Zeneakadémián aztán tovább bővíthettem ez irányú ismereteimet, hiszen Párkai István tanár úr szinte a teljes zeneirodalmat átfogó tudása példaként állt előttem. A kórusműveken túl mint kitűnő zongorista, természetesen jól ismerte a zongorairodalmat és az ahhoz kapcsolódó dal-, oratórium- és operairodalmat is. Volt tehát bőven mit tanulni tőle. A Zeneakadémia elvégzése után Karl Österreicher karmestersztyályaiba kerültem, Bécsbe, ahol együtt dolgozhattam Claudio Abbadoval és Nikolaus Harnoncourtal. Személyes fejlődésemre nagy hatással volt a találkozás és barátság a világhírű Bach-specialistával, Helmuth Rillinggel, és hogy részt vehettem a stuttgarti és a lipcsei Bach Akadémia munkájában. Betanítóként a Nemzeti Énekkarnál szereztem tapasztalatokat, karnagyként a Debreceni Kodály Kórus, a Pécsi Egyetemi Kórus és a Lutheránia Ének- és Zenekar élén számos zenekart és szólistát igénylő művet vezényeltem, és vezényelek ma is.

Ez természetesen szerteágazóbb hangszertechnikai, irodalom- és vezényléstechnikai ismeretet és gyakorlatot igényel, mintha csupán kórust dirigálnék. De bátorítani szeretném a kóruskarnagyokat, próbálkozzanak kórusra és zenekarra írt művekkel is, hiszen egy-egy szólóhangszer vagy együttes, egy-egy szólista közreműködése nagyban színesítheti és emelheti a kórus fellépéseinek színvonalát.

– *Tevékeny résztvevője az idei, 28. Budapesti Bach Hétnek. Folytatódik a „Zenei hitvallásunk” sorozata, amelyben Brassótól Szabadkáiig tíz nagyvárosban szólaltatja meg a Lutherániával Bach h-moll miséjét. A BMC-ben is tart a „Bach közelében” sorozata. A Deák téri templomban pedig folynak a vasárnapi kantátazenés igehirdetések. Mi ad erőt Kamp Salomonnak, hogy legyűrje ezt a hatalmas feladathegyet?*

– Az erőt mindabból merítem, ami erősíti bennem a tudatot, hogy az emberi élet egyetlen feladata megőrizni istenképiségünket, és hogy földi munkánkkal járuljunk hozzá a világ átszellemítéséhez. A zene képes felragyogtatni az emberi arcon az örök élet világosságát, mert a művészet nem cél, hanem eszköz, de olyan eszköz, amelyen az üdvösségre vezet.

Kocsis Klára

KODÁLY-PROGRAMOK A BAKÁTS FESZTEN, 2017. 08. 26-27.

Budapest IX. kerületében, a Ferencvárosban lassan negyedszázados múltra tekinthet vissza a nyári fesztivál. Az Ybl Miklós tervezte, neoromán stílusban épült Assisi Szent Ferenc templom előtti téren 1993 óta tartanak operaelőadásokat és másfajta rendezvényeket, mára a nyári szabadtéri színház a városrész több helyszínén megvalósuló összművészeti fesztivállá terebélyesedett. A rendezvények középpontja változatlanul az idei négynapos fesztiválnak is nevet adó Bakáts tér. Ezen a nyáron, a kettős Kodály-évforduló jegyében két (tulajdonképpen három) Kodály-program is megvalósult: augusztus 26-án este egy különleges szabadtéri Székelyfonó-előadás, előtte a Bakáts téri Ének-zenei Általános Iskola kórusának műsora, másnap délelőtt pedig a templomban az **Ars Nova Sacra Énekegyüttes** hangversenye.

A Székelyfonó budapesti-pécsi koprodukcióban jött létre, bemutatójára augusztus 25-én Pécsen, a Kodály Központban került sor. Maga a Kodály-kompozíció műfaját tekintve az opera, oratórium és táncjáték határterületén helyezkedik el, a Kodály Központban, azután a Bakáts téren megvalósult előadás ezeknek nagyon szép ötvözetét hozta létre: az énekkar a háttérben, kórus-egyenruhában, a kosztümös szereplők kevés mozgással vagy épp anélkül, a játékot pedig táncosok adták elő. Az előadás egyediségét két további modalitás, a rajz és a film adta, vetítövászonon mintegy megkettőzve a drámát: *Cakó Ferenc* érdemes és kiváló művész élőben, a zene ritmusára készülő rajzaival. A homokanimáció technikáját már két évtizede alkalmazza Cakó Ferenc, a képek (videokamerával összekapcsolt projektor segítségével) a közönség szeme láttára jönnek létre, tűnnek át egymásba, vagy tűnnek el, hogy újabbaknak adják át helyüket. Motívumkincsét a magyar (és részben a keleti) hagyományból merítő homokanimációval illusztrálta a művész a Székelyfonó külső és belső történéseit, mintegy mozgó képeskönyvként megjelenítve tájat, szituációt, karaktert és lelkiállapotot. Az előadók: *Gál Erika* (Háziasszony), *Cseh Antal* (Kérő), *Wiedemann Bernadett* (Szomszédasszony), *Horváth István* (Fiatalléány), *Kriszta Kinga* (Fiatalléány), *Sárkány Kázmér* (Bolha), a (vegyes karrá kiegészített) **Honvéd Férfikar** (karigazgató *Strausz Kálmán*), a **MÁV Szimfonikus Zenekar** és a **Misina Néptáncgyűttes**. A nemcsak képi világában lenyűgöző, de zeneileg is meggyőző előadást *Kocsár Balázs* vezényelte, *Romvári Gergely* rendezte, dramaturg *Harangi Mária*. Sajnos egy fontos feltétel hiányzott az élmény teljességéhez: az utca csendje, amelyet más fesztiválrendezvények meg-megzavartak.

Az operaelőadás előtt a **Bakáts téri Ének-zenei Általános Iskola Molnár Mónika** vezette kórusa mutatkozott be rövid műsorral. Az együttest világhírre emelte a nemrég Oscar-díjat nyert *Mindenki* című rövidfilm (a plakátok nagyvonalúan a kórust hirdették Oscar-díjasként); a program keretében elhangzott ismertetés szerint a kórus – stílusosan nagyon széles komolyzenei repertoár mellett – igényes könnyűzenét is megszólaltat. Programjukon ezen az estén Gounod Ave Mariája, Rossini ötletesen szcenírozott Macskaduettje és néhány könnyűzenei tétel szerepelt. Öröndetes, hogy a kórus fellépési lehetőséget kapott a fesztiválon, öröndetes a világsiker, még inkább ennyi szívesen éneklő kisebb és nagyobb fiút és leányt látni egy, az adottságaikra ügyesen építő műsorban. Ám, bármennyire is kodályi gondolat az „éneklő ifúság”, bizonyosan idegen Kodálytól, hogy a kórus nem élő hangszerkísérettel, hanem gépzenei „alap”-ra énekelt. A műsorválasztás maga is megkérdőjelezhető: aligha méltó a Székelyfonó elé ez a program, mint ahogy nem méltó egy Ave Maria ebben a zenei-szövegi környezetben.

Augusztus 27-én nagy Kodály-műsort adott elő a templomban az **Ars Nova Sacra Énekegyüttes**, amely (előzmények után) 2005 óta

működik folyamatosan, művészeti vezető *Répássy Dénes*. Műsoruk első részében a *Missa brevis* szerepelt, ezt az orgonakarzaton énekelték, *Deák László* orgonakísérettel. Mialatt az énekkar levonult a karzatról, *Deák László* eljátszotta az orgonamissa *Te missa* est tételét. A második műsor részben a cappella Kodály-művek hangzottak fel, most már a szentélyből: Szép könyörgés; Ének Szent István királyhoz; Adventi ének; Öregek; Jézus és a kufárok; Esti dal. Az **Ars Nova Sacra** különlegessége, hogy régi zene előadására alakult amatőr kórus. Amatőr, amennyiben tagságát „számos különböző szakma képviselői – orvosok, jogászok, közgazdászok, tanárok és más értelmiségiek – alkotják”. Kamarakórus, amennyiben létszámuk mintegy 30 fő. Ámde előadásukat meglepően erőteljes, modulatív, minden szólamban és regiszterben kiegyenlített hangzás jellemzi, amatőrizmusuk főként abban ragadható meg, hogy „a kórus legfontosabb összetartó ereje a zene feltétlen szeretete” (idézetek a Bakáts Feszt ideai programfüzetéből származnak). Bizonyára sok más összetartó erő mellett, amelyek közül – az énekegyüttes neve és programválasztása alapján – a szakralitás iránti fogékonyságot és a régi zenében való jártasságot emelhetjük ki. Utóbbi különösen is érvényesült a Kodály-motetták megszólaltatásában: az egyenes, ám mindig szép hangzásban, a nagyon érzékeny, agogikus formálásban, a minden romantikus megközelítést kerülő, ám mégis érzelemgazdag előadásban. *Répássy Dénes* egyébként a nagy felületek mestere: kevés mozdulattal, a lényeges pontok kiemelésével teremtette meg egy-egy nagyobb szakasz zenei egységét. A művekhez fűzött megjegyzéseivel pedig azoknak egy-egy fontos gondolatára, történelmi összefüggésére, jelenkori üzenetére világított rá. Így a Jézus és a kufárok előtt arra az ellentmondásra hívta fel a figyelmet, amelyet a máskor mindig „szelíd és alázatosszívű” Jézus indulatos, tetteles fellépése jelent, és amely mai közeleti tanulságokkal is szolgálhat (mi tesszük hozzá, Balázs József gyergyói festő szavával: ebben a kufár világban).

A 26-i operaelőadás teltházas volt; sajnálatos, hogy a 27-i kórusmatiné szűkebb közönséget vonzott. Talán a Bakáts Feszt szervezői megfontolhatnák egy ilyen jellegű és nagyságrendű zenei eseménynek, mint a *Missa brevis* megszólaltatása, liturgikus keretekbe illesztését, közérthetően: a látogatott délelőtti szentmisen történő előadását (még ha ez kölcsönös alkalmazkodással jár is, pap, kórus és hívek részéről egyaránt) – a szentmise közönsége bizonyára szívesen maradt volna kissé tovább, hogy a motettákat is meghallgassa. „A lámpást sem azért gyújtják meg, hogy a véka alá, hanem hogy a lámpatartóra tegyék, és akkor világít mindenkinek a házban.” (Mt 5, 15.)

Köteles György

Népdalok és Népzene Szó

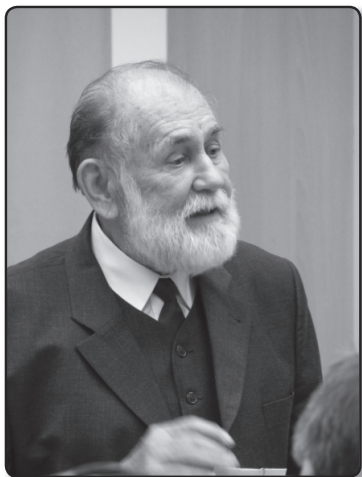
NÉPDALKÖRÖK, PÁVAKÖRÖK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK OLDALA

45 ÉVES A SÜKÖSDI NÉPDALKÖR

Minősítővel egybekötött jubileumi hangverseny

Kalocsa és Baja között, Baja közelségében fekszik az 51-es út mentén ez a közel 4000 lakosú település. A Duna mellett terül el, lakosai szeretnek halászni, az ártérben vadászni és a vízparton, a vízzel barátságban élni.

45 éve alapította *Dr. Cseh Béla* tanár, a bajai **Eötvös József Főiskola Gyakorló Általános Iskolája** ma már nyugalmazott igazgatója a népdalkört. Egyike volt ez a kórus az elsőknek a híres Röpülj páva vetélkedő utáni nagy fellángolásban. Az ekkoriban alakult éneklő csoportok egy része azóta felbomlott vagy megszűnt, a sükösdiek a mai napig állják a sarat.

A 45 együtt eltöltött évet megünneplő hangverseny előtt a népdalkör életét bemutató kiállítást nyitotta meg *Tamás Márta* polgármester és a közeli Bácsalmásról elszármazott *Zsigó Róbert* élelmiszerlánc-felügyeletért felelős államtitkár.

A hangversenyen csak a népdalkör szerepelt, zsűritag társam, *Birinyi József* rövid ám érdekes és nagyszerű hangszer bemutatója mellett. A tagok végig a színpadon voltak és láthatóan nagyon élvezték az egész műsorfolymot.

Az együttesben a kezdetektől mostanáig 167 fő fordult meg, 67 helységben jártak – Akasztótól Zombáig – a 45 év alatt. Felsorolni is nehéz lenne hány szereplésük volt.

Az idén ősszel 21. alkalommal szervezték meg a népdalos találkozót. Ezek az eseményeken általában öt csoport van jelen. Az első ilyen találkozó mindig Sükösdön van, s itt megállapodnak a további menetrendben. Így egy év alatt "körbejárjuk egymást" – ahogyan Ők fogalmaznak. Az idén volt a 21. ilyen körlátogatás, melynek utolsó állomása Cikón volt. Itt ünnepelték a 100. "körös" találkozót.

Egyik tagjuk, *Szalai Józsefné* 1973 óta tagja a csoportnak. Együtt énekel három lányával és unokájával, *Faddi Krisztiánnal*, aki az esten szólístaként is bemutatkozott – nem kis sikerrel.

A kórus három helyi illetve a környékben gyűjtött dalokból állócsokorral indított. Ízes nyelvezettel, valóban a sajátjukat énekelték. A remekül kísérő, de zenekarként is jól helytálló háromtagú citerazenekar műsora után bácskai, ormánsági és szatmári dallamokat hallottunk. A citerások biztos alapot adtak a pontos énekléshez. Végül három tema-

tikus, vegyes gyűjtésű és egy '48-as dalokból álló összeállítás következett.

Remek előadásokat hallottunk, a csokrok összeállítás, egymás után fűzése is példaértékű volt. Mindez *Dr. Cseh Bélának* köszönhető, aki a kezdetektől hasonló igényességgel irányítja a csoport munkáját.

Szalai Józsefné és családja

Cseh Béla volt a „hangulatfelelős” is, azaz ő vezette a műsort. Kedves, derűs humorral és féltő gondossággal tette ezt, minden szavából az énekesei és faluja iránti szeretet és büszkeség áradt. Megtudtuk tőle, hogy az eltelt 45 év alatt mintegy 100 népdalcsoport volt a repertoárjukon. De ezekből ma is elő tudnak venni 54-et, némi gyakorlás után. Nem kis teljesítmény ez! A kétórás műsorban 63 dallam hangzott el, közülük 42 új stílusú, 21 régi rétegű magyar népdal. Remek arány!

Cseh Béla tanár úr bemutatta a kórus tagjait, kiemelve az alapító és adatközlő énekeseket és citerásokat.

Nemcsak a hallgatóság, de az énekesek is jól érezték magukat. A hangversenyt közös vacsora és remek szórakozás zárta.

A sükösdiek példáját érdemes megfogadni: jó dolog sokáig együtt énekelni, nem árt a szakértőre hallgatni és egymásra is figyelni. Reméljük, sok közös jubileumot hallgathatunk még végig velük!

Dr. Fehér Anikó

Egyes példányok (ára: 300,-Ft) beszerezhetők:

Nagykanizsán: Katona Noémi előadónál a Hevesi Művelődési Központban (Széchenyi tér 5-9.)

Pécsen: Pécsi Nevelők Háza Egyesület székházában (Pécs, Szent István tér 17.)

Tatabányán Saltzer Géza karnagynál és a Szerkesztőségben

NEKROLÓG HELYETT...

Megjelent Máder László Népdalszótár c. könyve

(Máder László 1939-2017)

Éppen csak kezembe kaptam a finom díszítésű, szép kis könyvet, amikor érkezett a hír: szerzője elment közülünk...

Máder László Major Ervin és Bárdos György tanítványaként végezte el a zeneelmélet és szolfézs szakot a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Tanárképző tagozatán. Azonnal a Magyar Rádióhoz került, 1971-től szerkesztő lett, 1984-től a Népzenei Rovatot vezette.

Nemcsak a magyar, de más népek népzene-kultúrájában is jártas volt, hangsúlyosan jelentek meg műsoraiban idegen népek zenéi is. Népzenei napló, Hagyományra hangolva, Fonográf és partitúra, Népdalaink foglalatban, Mezők falvak éneke, és sorolhatnánk a műsorcímeket, melyeket ma már csak az idősebbek ismernek, hiszen évek óta nincs utódja sem az ilyenfajta hagyományörző és kultúra közvetítő rádiós alkotásoknak.

A Magyar Rádiótól, karrierje befejeztével a Katolikus Rádióhoz került, ahol a Guzsalyas című sorozat elkészítésében vett részt, tartalmas szórakozást nyújtva többféle korosztálynak, a családoknak.

Máder László figyelt a népdalok mai életére is. Fontosnak tartotta a feldolgozott, más köntösbe bújtatott dallamok népszerűsítését is. Számos alkotás készült az

ő kezdeményezésére, sürgetésére.

Szerette, ezért féltette őseink kincsét, a magyar népdalt. Ezért is fogott hozzá – már betegen – a Népdalszótár elkészítéséhez, amely nemrégiben jelent meg az Akkord Zenei kiadónál.

A kecses kis könyv mintegy 772 szót tartalmaz, rövid, frappáns, lényegre törő magyarázattal. Vajon tudja-e mindenki, mi az a mamaluga, az esztena, a köböl, a rekettye? Lehet, hogy sejtésünk van róla, ám itt pontos magyarázatot kapunk. Kitűnő segítség tanároknak, népdalkörvezetőknek. De a kíváncsi, vagy a múltunkra figyelő embernek is hasznos. Nemcsak ilyen kuriózumok vannak benne, hanem megtudjuk azt is, merre van Korond, vagy mikor élt Garibaldi és sorolhatnánk.

Két kiadvány dalainak ismeretlen vagy kevésbé ismerős szavait gyűjtötte össze a szerző: Kodály Zoltán: A magyar népzene c. munkájának Vargyas Lajos által összeállított példatárát, valamint Járdányi Pál Magyar népdaltípusok c. művét nézte át. A legjellegzetesebb, legszebb dalaink biztosan itt vannak.

Máder László személyes mentorom volt. Rengeteget tanultam tőle. Kezdő, csetlő-botló rádiósként sem éreztem sosem a felsőbbrendűséget vagy kioktatást hangjából. Sokkal inkább a segítőkészséget, a bármily kevés vagy kicsiny tudás megbecsülését. Sokat tanultam Tőle, aminek később hasznát láttam nemcsak a médiában, a műsorkészítés során, de életem egyéb pontjain is. A nyugalom, a pontosság, az alkalmazkodás mindenképpen ezen fontos tanulságok között van.

Máder László egyik utolsó személyisége volt kultúrtörténetünk egy igen fontos korszakának.

Dr. Fehér Anikó

Egy kis technika... 130.

Szeretném felhívni a figyelmet a lassúság fontosságára. A hangképzés alább következő mozzanatainál a gyors, hajszolt kivitelezés akadályozó tényezővé válik. Nem születik meg az a jó eredmény, (a szép hang), amihez az adott gyakorlat különben hozzá segítene. A korábban már tárgyalt kapkodó légzésre, a két skálafok közötti levegővétel gyorsaságára, annak káros hatására most nem térek ki. Hanem egy másik terület, a rezonancia használat megéreztetésével kapcsolatban vizsgáljuk meg a lassúság szerepét. Csoportos hangképzésnél a zöngé jó helyét is nehéz megéreztetni, hát még elérni azt, hogy az a zöngé állandóan „jelen legyen” az énekelt szövegben. A lassúság alkalmazása pont ebben segít. Nézzünk néhány példát.

– Sokan használják az **M** hangzóval kezdődő szótagokat (pl. *mámamomómá, mimamimamimm. stb*). Itt az **M** hangzónak az a szerepe, hogy zöngésítse a magánhangzókat. Beintésre levegő, s frissen indul a skála. Nagyon kevésbé működik a dolog, mert gyors tempónál nem észlelhető az **M** hangzó helye, nem lehet tudatosan figyelemmel kísérni. Mire odaülelnénk, már el is múlt. Sokkal hatásosabb, ha pl. tartunk pár másodpercig egy sóhajszerűen indított **M** hangzót (HMMM), s abból nyitunk LASSAN a magánhangzóra, majd fokozatosan gyorsítunk bele. Ez a lassúság segít abban, hogy legyen mód megfigyelni a jó zöngé érzetét, az utána jövő magánhangzóval való kapcsolatát, a kettő arányát. Így aztán kontrollált lesz a folyamat, s azután már csak könnyedén folytatni kell. Nem baj, ha ritmikailag nincs együtt a mozgás, a beéneklésnél a hang szépsége az elsődleges cél, nem a zenei precizitás.

– Nemrég a hosszan pergetett **R** hangzóval előhívható zöngéről volt szó, melynek során a hosszú pergést megszakítás nélkül át kell vezetni **M** hangzóba, s azon állni. Ezzel a gyakorlattal megkerestük a tökéletes zöngét. Most utána az a cél, hogy ez a jó zöngé épüljön be a következő dallamba. Ha nem tartjuk türelemmel az átváltozott hangzót, gyorsan levegőt veszünk, s máris kezdjük a dallamot, akkor ez a gyakorlat nem fejt ki a hatását, vagy csak alig. Ellenben ha pár másodpercig állunk rajta, agyunk rögzíti ezt a jó helyet, a lassú levegő vétel (ami egyébként a szép indítást is szavatolja) alatt visszagondol rá, sokkal több eséllyel fogja ugyanazt a zöngét indítani, amit a gyakorlat előhívott.

– Zöngés mássalhangzókat használó szótagok is gazdagítják a rezonanciát: pl. *bimm-bamm, zimm-zumm, zengő-bongó*. Célszerű a gyakorlat után rögtön egy dallamot kapcsolni, így a létrehozott eredmény azonnal hasznosul. Egy dó-ré-mi-ré-dó dallamot megduplázunk, először bimm-bammal megyünk rajta végig, majd csukott szájjal. Ha jó a **B** hangzók képzése és az **i** hangzók helye, akkor nagyon szép záró **M** hangzót kapunk. És most kell ezen a szép **M** hangzón áldogálni türelmesen, amíg felfogjuk ennek az **M** hangzónak a jó helyét, s csak aztán tovább menni rajta. Nem fog elfogyni a levegő.

Nem vagyunk gépek, nem célravezető a szervezetet működésében gyorsítani, hajszolni. Időt kell hagyni a mozzanatok észlelésére, feldolgozására, hogy a tanult érzetek előhívhatók legyenek.

Összeállította: Dr. Bruckner Adrienne